

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VALLEKILDE HØJSKOLE

1865-1990

ELEVFORENINGEN

1890-1990

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

97

Udgivet af Selevsforeningen

1990

FRA VALLEKILDE
FOLKEHØJSKOLE

97

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1990

Jubilæumsåret 1990

Vallekilde Højskole har bestået i 125 år, Vallekilde Elevforening i 100 år.

Institutioner skal ikke bestå for institutionernes skyld, men for den ide og det arbejde, som udføres. I de mange år har der været et righoldigt liv på Vallekilde. Traditioner - netværk mellem skole og egn - har været kendetegnende.

Skolen har været befolket af elever med vidtspændende ideer, med elever hvis hverdag var ved at falde i grus. Skolen har været åben for alle og har fået elever fra særdeles brede kredse i landet. Vallekilde har bidraget til tusinder af elevers lyst og fornyet lyst på livet, til et engagement der hvor vi senere har bosat os.

Et righoldigt arkiv med breve og vandrebøger m.m. fortæller betydningen af Vallekilde Højskole for mange mennesker.

Af ovenstående årsager standser vi ikke op her i jubilæumsåret, men giver os lejlighed til at markere det muntre og virk-somme liv, der har været. Dette skal sammen med den særdeles aktive og intense tid vi lever i spinde tråden til højskolens liv i de næste årtier.

Lykke til arbejdet, vi er alle en del deraf.

Jeg vil gerne takke for dette skrifts artikler, som belyser væsentlige sider af de 125 år, og som er vigtige for forståelsen af skiftende tiders vilkår for højskoledrift.

Niels Bendix Knudsen

1954 - 1967

Ejerskifte

I begyndelsen af 1950'erne ændredes selve det juridiske grundlag for Vallekilde Højskoles fortsatte eksistens.

Anna og Uffe Grosen, der i 1923 havde købt skolens bygninger og en del af dens havejord af Sigrød Trier og Povl Hansen, besluttede, at de ville afløses i lederjobbet. Men de ønskede ikke valget af efterfølger bestemt af, om en eller anden ville være i stand til at købe bygninger og jord af dem. Derfor gjorde de først skolen til en selvejende institution.

Selve forstanderskiftet foregik dog helt efter god gammel højskoleskik. Grosen havde bedt en af sine tidligere elever, gdr. Hans Lundsgaard, Ll. Egebjerg i Odsherred, om at være styrelsens formand. Dens næstformand var forhenværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen, elev i Povl Hansens tid. Naturligt nok kunne styrelsen give skolens forstander frie hænder til at finde sin efterfølger. Han satte mig stævne på Fredericia banegård engang i sommeren 1953, og i august kørte Bodil og jeg fra Jaruplund til et møde med styrelsen ved et fint kaffebord hos formanden. Der blev vi ansat som forstanderpar fra den 1. april 1954 til en årsløn på 15.000 + frit ophold. Men mit ønske om først at få den skole at se, som skulle være vores arbejdsplads, kunne ikke opfyldes. Så ville der jo komme snak og rygter ud, måske med følger for elevtallet på den forestående vinterskole. Ingen måtte røbe noget, før Grosen under efterårsmødet i september 1953 kunne præsen-

tere os over for en fyldt gymnastiksal. Så fik vi lov at se skolen og de stuer, vi skulle bo i.

Ny og gammel skik brødes og blandedes i det handlingsforløb, der her kort er refereret. Måske den fineste tradition i Vallekilde Højskoles lange historie er blevet den at lade nyt og gammelt leve sig sammen i en til hver tid praktisk brugbar blanding.

Den faste stab

Under efterårsmødet 1953 begyndte min nye forstanderfunktion. Ukendt med skolens hverdag som jeg var, måtte jeg se at få så mange som muligt af Uffe Grosens medhjælpere til at sige ja til en genansættelse i deres arbejde efter skræringssdagen den 1. april 1954. Det lykkes over al forventning – heldigvis. Hele Grosens faste stab i skole, køkken, gartneri og landbrug lovede at fortsætte i deres pladser »indtil videre«. Og så ansatte jeg Grosen som ny »ung lærer«. Han havde stilfærdigt ladet mig forstå, at han endnu ikke havde nået pensionsalderen og derfor godt ville sige ja, hvis jeg bad ham blive.

Foruden de 3 »funktionærer« og 8 lærere, Grosen medregnet, som forblev på skolen efter april 1954, nåede jeg i følgende år at nyansætte 40 lærere og 1 køkkenchef. De mange og hurtigere skiftende medhjælpere i husholdning, have og landbrug har jeg ikke tal på. Deres ansættelsesforhold ordnedes af de respektive chefer. Vi behøvede meget sjældent annoncere. Nu som før fortsatte en del elever som vore medhjælpere.

Det lader sig ikke gøre her at nævne alle, der i en kortere eller længere årrække udgjorde skolens faste stab og gjorde deres til at holde den hele bedrift igang. Alle har de en tid været med i det nære og meget personligt prægede samarbejde, ja næsten fællesliv, som en højskole kræver af sit mandskab. Ingen af dem kan have glemt deres Vallekildetid, kort eller lang, som netop de oplevede den.

En højskoles historie kan imidlertid ikke gøres navnløs. Det ville helt forvanske den. Den er i særlig grad netop de menne-

skers liv og historie, som der mødes og bliver hinandens skæbne et stykke tid, måske i længere tid end den, de får sammen på skolen.

Ikke så få af dem, jeg mødte i arbejdet i Vallekilde, hører med i skolens historie længere tid end jeg. Af dem, der havde tjent Uffe Grosen, kunne Niels Juul og Laurids Møller Jensen i 1960 holde 25 års jubilæum som henholdsvis gartner og gårdbestyrer. Niels Juul nåede sit 40 års jubilæum, Møller sit 50 års, inden de lagde op. Edith Juul fik også sit 40 års jubilæum. Hun var fra 1947 skolens »blomsterpige, havde medansvar for haven og tog mangt et nap med i køkkenet, når der var pres på. Aase Petersen blev knyttet til skolen i 1944 og lærte pigerne håndarbejde, mønstertegning og kjolesyning lige til 1976. Ane Margrethe Steffensen blev i 1945, som frk. Winther Madsen, gymnastikærer og leder af delingsføreruddannelsen for kvinder. Begge de to blev fra november 1953 lærere både sommer og vinter. Med bolig i elevfløjen fik Aase et nært og omsorgsfuldt forhold til alle skolens elevhold. Vinterskolen 1965/66 blev Ane Margrethes sidste som lærer, men folkedansen tog hun sig af endnu nogle år. Hans Trier Hansen havde været lærer helt siden 1919, ansat dengang af sin far Povl Hansen. Han ejede og drev skolens tidligere landbrug og var landbrugs- og regnelærer på vinterskolerne, indtil hans søn, Povl Trier Hansen, overtog gården og posten som lærer på vinterskolerne 1955/56 til 1960/61. Men Hans Trier Hansen kunne ikke slippe skolen og vi heller ikke ham. Med sin violin og sin skuespillerkunst hørte han til den faste stab min tid ud.

Kristian Killelose, som fra 1923 havde været gymnastiklærer og leder af delingsføreruddannelsen for mænd og meget andet, var gået på pension i foråret 1953, men hans ildsjæl lærte alle mine hold på nær de to sidste at kende på udflugter, i diskussioner og i foredragssalen af og til.

Grete Killelose hjalp mig fra november 1955 med at føre skolens regnskab, med pen og blæk, først i det gamle »røde kontor« oppe bag hjørnestuen, fra efteråret 1963 i østfløjenes

J. Jessen og K. Killemosen gør klar til sommerspil. 1960.

nye kontor. Da skolen i foråret 1965 fik lønnet »kontordame«, overtog hun tilsynet med skolens meget forøgede bogsamling og passede det daglige udlån til eleverne.

Fra 1941, da Erik Gelting-Hansen blev valgmenighedens præst, havde han et ugentligt foredrag på skolen, sommer og vinter. For alle mine hold blev han en skattet gæstelærer, der også kunne give en go' fynsk historie, spille fint komedie og slide et dansegulv.

Da vintereleverne sidst i marts 1966 rejste fra skolen, sluttede et særligt kapitel i skolens saga. I sin ungdom blev Karen Nielsen i 1911 valgmenighedens organist. I 55 år spillede hun til morgensangen på skolen, endnu i mine første år på harmoniet i hjørnestuen, derefter på flyglet i foredragssalen. Sammen med Hans Trier Hansen holdt hun traditionen med jævnlige musikaftener i live, og hver gang der til en lærerlæsning, et sommerspil, en sangaften var brug for musikledsagelse var hendes medvirken sikker. Uselvisk gav hun ud af sin musikglæde og sin kunnen. Intet og ingen kunne få hende til at tage

imod noget som helst vederlag derfor. En højskolens tjenerinde.

Den første nye mand, jeg ansatte som lærer, boede lige om hjørnet i Vallekilde. Niels Holmer Trier skulle føje et tegne-malehold til rækken af særfag. Han skabte sin egen lille kunstnerskole og kom med nogle afbrydelser også til at virke ved skolen længere end jeg. Som Kr. Killemoses afløser fandt jeg Erik Knudsen på Sønderborg Idrætshøjskole. Han og Bente Knudsen gik ind i den faste stab fra november 1954. De blev her til og med vinterskolen 1964/65 og flyttede så til Uldum højskole som forstanderpar. Til vinterskolen 1954/55 antog jeg også en ung københavner, 25 år, der mødte til samtale med mig i sin matrosuniform som værnepligtig ude på Gniben. Han hed Carl Georg Veit og var ugift. Det var en fordel ved ham, for ugifte lærere har mere tid til at tage sig af eleverne i deres fælles fritid.

På vinterskolen 1954/55 tog jeg nødtvungent sangtimerne, med Karen Nielsens hjælp naturligvis, prøvede endda med korsang. Det lod sig gøre, men skulle ikke gentages. Fra maj 1955 kunne al sangundervisning overtages af en nybagt lærerinde, der også kunne tage danskhold, Herdis Voldum Clausen. Hun var ugift. Igen et held. Men glæden over at have fundet to ugifte lærere blev kun kort. I april 1956 flyttede lærerparret Herdis og Georg Veit ind i elevfløjens gavllejlighed og Aase derfra op i tårnet. Evnen til at tage sig af både arbejde og elever mistede de nu ikke, men vi måtte affinde os med, at Krogerup højskole, hvor Georg havde været elev, ønskede at få deres hjælp. I efteråret 1958 forlod de Vallekilde. Ti år efter vendte de tilbage.

Vinterskolen 1959/60 begyndte med to nye lærerpar. Anna og Niels Mandøe hørte den faste stab til, indtil de i efteråret 1965 tiltrådte som forstanderpar på Støvring højskole. Birthe og Frederik Christensen, indtil de i efteråret 1964 rejste til Viborg gymnastikhøjskole. Også de to blev senere forstanderpar, først i Vrå, så hinsidan i Kungälv og nu på Kerteminde husflidshøjskole fra 1988.

I løbet af 1965 lykkedes det igen at samle en fast lærerstab af unge par. I nogle år havde flere ugifte været lærere for et hold eller to, og også et par Østergaard-Frandsen, beholdt vi kun et år, 1964-65. De blev præstepar på Djursland. Af 1965-parrene beholdt vi Erik og Lise Rabjerg til efteråret 1967. Knud og Helle Arnfred forlod først skolen i 1973 og har siden 1975 været forstanderpar på Herning højskole. Poul Otto og Lene Gedde kan nu i efteråret 1990 se tilbage på 25 års uafbrudt arbejde for Vallekilde Højskole.

Med vilje er intet nævnt om, hvad den enkelte lærer havde med sig af uddannelse til sit arbejde i Vallekilde - en »gerning« blev det kaldt før i tiden. Til højskolelærer kan man blive skolet ad mange veje. Nogle bliver »sat i gang« til det ved selv at opleve en højskole som elev, nogle fødes ind i en højskoles verden, andre bliver først som helt voksne magtstjålne af højskolelivet. Vist skal man være uddannet for at blive lærer. Vil du lære andre en tomme, må du selv vide en alen, lyder et gammelt sæj. Men om man skaffer sig den alen kundskaber helt på sin egen vis, på et lærerseminarium eller et universitet, er i højskolen uden betydning, bare man har bund under fødderne, når man møder sine elever. Det vigtigste for en højskolelærer er en udefinerlig evne til at udmønte sin viden, give andre del i den, så et stof, en kunnen, en erfaring læreren lever med også kommer til at fylde i andres liv. Der skal faktisk ikke så meget til af den evne, før højskolelæreren er der. Jeg ved ikke af, at Vallekilde nogen sinde har været underforsynet med lærere af den slags. Ellers havde der vel ikke kunnet holdes højskole der i 125 år.

En til af dem, jeg ansatte, fik en længere arbejdstid på skolen end jeg. Grosens køkkenchef, Asta Mortensen, overtog fra april 1955 ledelsen af Københavns højskolehjem, og en afløser skulle findes. Det lykkedes. En tidligere køkkenchef på Korinth landbrugsskole, derefter elev på Askov, Dagny Pedersen, 28 år, gav os i sit hjem på Øst-fyn tilsagn om at blive køkkenchef i Vallekilde fra den 1. maj 1955. Her var der gjort et fund. I 33 år formåede Dagny at holde sit køkkens standard

fuldt på højde med tidens stadigt forøgede krav til både daglig forplejning og det store bord. En meget væsentlig grund til, at der forsat kunne holdes højskole i Vallekilde. I efteråret 1988 sagde Dagny stop. Den 1. november rejste hun tilbage til Fyn.

Elever

En højskole får elever af mange grunde. Uanset hvad de hver især forventer af et højskoleophold, tillægger de det en eller anden betydning i deres liv. Den kan det daglige samvær med jævnaldrende, alle for en tid løsrevet fra det store samfund udenfor skolen, helt sikkert give dem, og skolens lærere kan måske hjælpe lidt til på deres måde. Hvor elevens trang møder lærerens evne, der opstår højskolen, sagde Ludvig Schrøder i 1871, og det gælder vel stadig. Lykkes det møde, får det betydning for begge parter, i ny viden, i ny erfaring, måske i nye beslutninger eller i nyt håb for eleverne, når de igen skal finde deres egen vej »ude« i samfundet; for lærerne, når de skal møde næste hold elever.

Højskolernes elevtilgang afspejler et stykke Danmarkshistorie. Da de efter 1864 for alvor skød op landet over, var folkets ungdom, den der skulle oplives og oplyses, helt overvejende bøndernes sønner og døtre. Det bestemte højskolernes årsrytme. Den måtte følge bondens. Han havde mindst arbejde til sine karle i de mørke vintermåneder mellem roehøst og såtid. Om vinteren var der nok at bestille for gårdens kvinder, men en pige kunne bedre undværes nogle sommermåneder, blot hun var klar til at gå med i marken, når høsten skulle ind. Derfor blev karlenes og pigernes skiftedage den 1. november og majdag også skiftedage for højskolerne. Karlene fik tilbudt at »besøge« højskolen de 5 måneder fra november til sidst i marts, og pigerne de 3 måneder fra maj til sidst i juli. Den årsrytme fulgte også højskolen i Vallekilde i mere end 100 år. Ved skolens efterårsmøde i 1955 sagde K. B. Andersen: »Højskolen har altid været en skole for arbejdsløse!« Måske ikke helt forkert. Blot kunne landbrugets karle og piger næ-

sten altid være sikre på at få deres gamle plads igen eller en ny, når de forlod skolen.

Helt til midten af dette århundrede kom de fleste af højskolernes elever fra landbohjem i Jylland, mest Nord- og Vestjylland, mens de højskoler, der modtog flest elever, bortset fra de to gamle grænselandsskoler Rødding og Askov, lå på Fyn og Sjælland. Vallekilde var en af dem. Få højskoler fik årti efter årti så mange elever som den, og langt de fleste havde taget den lange rejse fra Jylland for at komme på højskole i Vallekilde.

I årene omkring 1950 blev det imidlertid klart for højskolerne, at deres hidtil sikre rekrutteringsgrundlag var blevet faretruende formindsket. Danmarks folketal steg fra 1905 til 1965 fra 2,5 mio. til over 4,5 mio. Samtidig var folketallet i »landdistrikterne« faldet fra 1,25 mio. til kun 1 mio. Altså var byernes folketal i de 60 år blevet fordoblet, fra 1,25 til over 3,5 mio. Store som små byer havde fået vokseværk. De slugte årligt 10.000 ha landbrugsjord. Landbruget derimod led af skrumpesyge og skubbede både unge og ældre fra sig ind til byernes brogede mængde af arbejdspladser og små lejligheder. Der blev mekaniseret og industrialiseret, så produktionen kunne sættes op. Jo flere maskiner, des flere folk kunne spares væk. Gårdene blev gjort større, deres antal sank. Efter krigen gik det hurtigt med affolkningen. Især de unge forsvandt. I 1945 var der i hver årgang 17-20 årige landbrugsmedhjælpere, mænd og kvinder, ca. 11.000 helårsarbejdere, i 1964 kun 2.400. Danmarks anden industrialisering efter 1945 måtte få alvorlige virkninger for både landbrugs- og højskoler.

Der var krisestemning på alle højskoler i de år. Sålænge der fra højskolevante landbokredse kom elever nok, var de voksende bysamfund forblevet, hvad højskolefolkene kaldte »højskolefremmede kredse«. Nu blev det nødvendigt at få bedre kontakt med dem. I 1949 fik Jørgen Jørgensen alle højskolerens elevforeninger til sammen at danne en landselevforening. Med statsstøtte oprettede den »Højskolernes Sekretariat« i København i selveste Vartov. Ved en for højskoler hidtil

ukendt brug af reklame i sporvogne, busser, aviser og ugeblade optog det i København og de andre store byer et målbevidst arbejde for at gøre byfolk opmærksomme på højskolernes tilbud. Og højskolernes egne, mere og mere teknisk flot opsatte programmer, sendte sekretariatet ud til alle biblioteker og andre steder, hvor de kunne blive set. »Tag på højskole!« lød det ud over landet, og højskolerne selv begyndte at annoncere. Til Vallekilde kom der stadig elever nok fra sikre kredse. Der blev ikke annonceret, før jeg satte en beskeden annonce med kun skolens adresse i nogle dagblade. De var dyre. Mund-til-mund metoden har altid været højskolernes bedste hjælp, når de unge skulle vælge skole.

Vallekilde gik dog ikke ram forbi. En ret pludselig og brat nedgang i antal mandlige elever slog hårdt. Karlernes tal sank fra 132 på vinterskolen 1949/50 til 76 i 1952/53. Den vinterskole blev Vallekildes sidste »rene« karleskole. Næste vinterskole gjorde Uffe Grosen som en af de sidste, der måtte bøje sig for »tidens tale«, til den første fællesskole i Vallekilde. Den fik 60 karle og 13 piger. Sommerskolerne, der efter krigen som før den, havde været blandt de største i landet med omkring 140 elever, begyndte også at svinde ind. Til sommerskolen 1953 meldte der sig »kun« 116 piger. Frygten for at det indledte forstanderskifte skulle forstærke nedgangen, var derfor ikke ubegrundet.

Da jeg i maj 1954 tog imod »mit« første sommerhold på 80 forventningsfulde piger, hørte jeg tilfældigvis jungletrommen gå på en af elevgangene: Har I hørt det? Der er en kjøwenhawner på holdet! Og det var der. En, men der havde nu også været byelever på flere af de forudgående hold, fandt jeg ud af.

Helt til midt i 50'erne var jyderne i flertal på alle elevhold, og endnu sidst i 60'erne udgjorde de o. 25 pct. Omvendt gik det med elevtilgangen fra København og Nordsjælland. Den steg i min tid fra et par til o. 40 pct. De øvrige øboeres antal holdt sig ret stabilt på 25-30 pct. På vinterskolerne kom pigerne i overtal fra 1958/59. Mange af dem kom fra hovedstadsområdet. Men også fra landets andre bysamfund meldte der sig fle-

re og flere. Fra 1963 var byelever i overtal på alle hold. Elever fra de »højskolefremmede kredse« reddede os ud af 50'ernes kriseår. Det var en revolution. Men skolen overlevede den.

Vinterskolen blev ikke åbnet for kvindelige elever af pædagogiske grunde. Udsigt til pengenød fremtvang dette første store traditionsbrud. Næppe uden ængstelse for dets følger. Men den fortog sig dog ret hurtigt. De pædagogiske fordele ved et sagligt samarbejde mellem unge af begge køn og den indbyrdes opdragelse, de kan give hinanden, er på lang sigt af større betydning, både for skolearbejdet og for dem selv, end de problemer, der naturligvis opstår under et to-køns samvær i månedsvis. Og hverken verdens eller højskolens undergang indtraf, da vinterskolen blev fællesskole.

Før hver vinterskole måtte der nu sættes nagelfaste skillevægge op på elevgangene. Hvert køn skulle have uhindret adgang til de eksisterende vaske- og toiletrum. Væggenes placering blev bestemt af, hvor mange værelser der skulle bruges til hver slags elever, så de begge kunne have et af de to gennemgående trapperum for sig selv. Hvert efterår gik megen tid med at udregne en ny, sindrig værelsesfordeling og påse, at håndværkerne satte skillevæggene rigtigt op.

På de første fællesskoler var der totalforbud mod blandede værelsesbesøg. Blev det overholdt? Jeg tror det. Næsten da. Men på gentagne opfordringer og efter mange lærermøder indførte vi faste besøgstider nogle eftermiddage og aftener. De nyinstallerede tekøkkener blev flittigt brugt.

Ældre tiders regel for alle hold om fast sengetid med tilhørende lærer- eller forstanderinspektion, evt. ditto-inders, blev vist allerede i 1955 afløst af et for alle forståeligt påbud om ro på skolen efter 22.00 eller 22.30, med fri brug af skolestuerne til arbejde eller samsnak til midnat. I efteråret 1960 blev Ernst Triers første foredragssal, hjørnestuen, helt nyindrettet. Ved elevforeningens hjælp kom der FDB-borde, -stole og sofaer derind, nye gardiner, lamper og askebægre. Det blev en rigtig hyggestue, og der blev mere arbejdsro i de andre skolestuer. Så gik man ved midnat rundt og slukkede lys, blev gjort til op-

mand i en diskussion eller fik sig en saglig samtale med et par af de flittige. Elevværelsernes gradvise modernisering gjorde også dem bedre egnede til »hjemmearbejde«, afhængigt af hvor mange og hvem der boede i dem.

Fra vinterskolen 1964/65 indførte vi et formaliseret »demokrati på arbejdspladsen«, uden at det hidtidige og lige-fremme samtaleforhold mellem os og eleverne tog nogen skade deraf. Snarere tværtimod. Vinterholdene valgte et elevråd, første gang midt i november, anden gang i januar, når eleverne var blevet mere kendt med hinanden. Det holdt egne møder og fællesmøder for alle elever, kunne indbyde talere udefra, arrangere diskussioner, filmaftener, lørdagsfester. På en fast ugedag mødtes det i middagspausen med alle lærerneovre i forstanderparrets nye hjem. Alle spørgsmål vedrørende det hele skoleliv kunne tages op fra begge sider, forslag til nyordninger kunne fremsættes, og alle begrundelser for eller imod skulle påhøres til ende. Hvor meget der i praksis kom ud af forhandlingerne i form af fælles vedtagelser, tør jeg ikke nu sige med sikkerhed. Men to væsentlige resultater af dem husker jeg. At elevrådet og holdet, der havde valgt det, lærte at stå til ansvar for vedtagne ordninger, selvom de ikke kunne gøre alle »vælgere« tilpas, og at de i deres argumentation, for det meste da, viste forståelse for, at skolens eksistens var en mere langvarig sag end deres egen forholdsvis korte elevtid.

Vi havde ingen grund til at fortryde oprettelsen af elevråd. Elevernes trivsel under deres højskoleophold har altid, i hvert fald indirekte, haft medbestemmede indflydelse på selv den mest budskabsforkyndende højskoles leder eller ledelse. Med elevvalgte elevråd blev denne medindflydelse på skolelivets forløb her bare, med et fint ord, institutionaliseret. Det blev der skrevet om i sjællandske dagblade, længe før »68'erne« tiltvang sig medbestemmelsesret i mange stivnede institutioners ledelse og ikke alle steder kendte forskel på demokrati og et revolutionært diktatur.

Elevernes medindflydelse på reglerne for skolens dagligliv var vi ikke ukendt med. Det var vel derfor, vi fandt det natur-

ligt af få et elevråd at forholde os til. Et eksempel vist fra 60, kan da nævnes. Ernst Trier forbød sit første elevhold al »nydelse« af øl og spiritus, så længe de boede i hans hus. Det forbud stod ved magt lige siden, og jeg overtog det som noget selvfølgeligt for en højskole. En aften hørte jeg, at der ikke til rette tid blev ro på et af værelserne på den røde gang. Gik derover og bankede på og gik ind. Der sad, pludselig meget stille, nogle udmærkede elever af begge køn med hænderne smukt i skødet og med hver sin øl stående helt forladt på bordet. Det var dobbelt afrejsegrund. Det fik vi en lang og god samtale om på stedet. Næste dag fortsatte den, sammen med lærerne og med hele holdet. Efter flere forslag til knudens løsning »fra salen« enedes vi om noget hidtil utænkeligt. Ved lørdagsfester skulle skolen sælge øl og vand til frit køb. Og så måtte eleverne selv sørge for, at den tillid, der blev vist dem, ikke blev misbrugt. Besøgstiderne blev lovet overholdt, måske med en udvidelse. Ølproblemet var blevet afdramatiseret. En hyggebajer var blevet en menneskeret på skolen, som den længe havde været det i den verden, eleverne kom fra. Ordningen blev fast skik for alle følgende elevhold, også ved andre festlige lejligheder. Jeg mindes ikke noget misbrug af det totale ølforbuds opblødning. Heller ikke nogen overtrædelse af det med elevernes tilslutning opretholdte spiritusforbud.

Elevernes forplejning ændredes betydeligt i disse år. De sovide, og billige grøddretter forsvandt, også de gule eller lyserøde buddinger. Stegt flæsk gik af mode, men frikadeller og kartofler syntes at have evigt liv i Danmark. Koteletter og bøffer med bløde løg og div. gemyse til ved siden af kartoflerne kunne dukke op i særlig anledning. Om fisk var der altid delte meninger, og kom der efter kostvidenskabens nyeste anbefalinger en vitaminrig salatret på bordet, kunne der lyde harmfuld tale om den elendige kaninføde, man skulle gnave i sig. De smurte og nøje pr. næse afmålte antal drøje klemmer morgen og aften blev fortid. I stedet kunne eleverne frit tage til sig af lidt tyndere udskivet både rugbrød og franskbrød og af flere slags pålæg. Hvornår smørret erstattede margarinen, hu-

Servering til fastelavnsfest. 1966.

sker jeg ikke. Men hverken gammeldags eller mere nymodens vante elever kom til at lide nød. Få er vist de elever i skolens lange historie, som er rejst hjem med vægttab.

Den helt gamle højskoleskik, at elever og lærere får samme kost og sidder til bords sammen, blev holdt i ære. Hver lærer havde sit bestemte bord i spisesalen og fik sit faste bordhold. Han skulle sørge for bordskik, stå for bordenden og øse op o.a. Til middagsmad kl. 12 sad alle lærere, også lærerfamilierne, ved hver sit hold. Kosten var en del af vores løn. Skikken var dog lempet så meget, at lærere med børn kunne vælge, om de ville have deres morgen- og aftensmad på skolen eller hjemme. De fleste valgte det sidste, forstanderens familie ligeledes. Kun de ugifte lærere og forstanderen delte alle måltider med eleverne.

En anden endnu ældre skik blev derimod helt afskaffet. I jule- og nytårsdagene 1963/64 blev køkkenet på flere måder gjort til en mere rationel arbejdsplads, og i væggen ind til spisesalen blev der indmuret en skydelem over en bordplade, der ragede lige langt ind i begge rum. Den gamle selvfølge at køkkenpigerne i rad og række bar maden ind, når alle havde sat sig, og forstanderen ringede med bordklokken, og at de bar alt

det brugte service og den levnedede mad ud igen, den var ikke til at overholde, da piger i huset blev en mangelvare. Fra sommeren 1965 fik eleverne besked på selv at hente al mad ved lugen, bordvis i tur og orden og efter hvert bordholds egen arbejdsfordeling, som naturligvis også omfattede alle bordlederne. Al udbæring under og efter hvert måltid foregik på samme måde. Det var en revolution af de store. Adskillige brokkede sig godt og længe, men så blev den nye skik en selvfølge. Hvad elevkost og bordskikke angår, kom vi ind i et kulturskifte, og skolen overlevede også det.

Der er dem, der har sagt, at bønderne svigtede deres højskoler, da de gik over til at drive industrilandbrug. Efter mit skøn skete der noget andet. Vallekilde blev ikke svigtet af de landbokredse, der før havde sendt så mange elever til skolen. Tværtimod. Deres fortsatte trofasthed mod Vallekilde må have været medvirkende til, at der fra en talmæssigt voldsomt aftagende befolkningsgruppe vedblev at komme så forholdsvis mange elever til skolen, som vi faktisk fik. Og gad vist, om der ikke også bag en og anden af de nye elever fra »højskolefremmede kredse« gemte sig en gammel Vallekilde-elev.

Flere og flere byelever, københavnere med stort »K« i flokkevis, en del i vildrede med sig selv og verden, andre i målrettet opbrud for at skabe sig en ny og fast plads i den, adskillige af dem urolige sjæle, men ikke ringe højskoleelever. Og sammen med dem en talmæssigt svagere gruppe elever fra de kredse og familier, der stadig regnede Vallekilde for deres højskole og ikke lod andre i uvidenhed derom. Det gav os lærere nogle krævende og spændende hold at arbejde med, få dem til at fungere som netop et hold med indbyrdes forståelse og ansvarsfølelse for hinanden. Den for eleverne mere eller mindre ukendte oplevelse at have så mange andre slags danskere helt inde på livet, med meget forskellige vaner og meninger, som de øste op af på hver sit for almindelige mennesker næsten ubegribelige sprog - godt dansk kaldte de det ovenikøbet - blev en stor vinding for en skole, der altid har sat ordet folkehøjskole i sit våbenmærke.

Undervisning

Den danske folkehøjskoles særstilling mellem alle andre skoleformer er velkendt. Ansvar for undervisningens indhold og tilrettelægning er formelt forstanderens. I praksis vil han i reglen dele det med lærerstab og elever, som skik og brug former sig på hver enkelt skole.

Med Uffe Grosens lærere overtog jeg også den timeplan, de var fortrolige med. Dens væsentligste formål og opbygning var som i højskolernes første tid. Alle elever skulle være beskæftigede alle ugens hverdage og alle skulle have samme antal timer, nemlig alle 48 fra 8-12 og fra 14-18 hver dag også lørdag. Til højtiderne rejste de fleste elever hjem, men ellers fandt udrejse i skoletiden kun sted i nødsfald. På højskolen havde de jo fri hver søndag og mange at holde fri sammen med. Det var ikke noget, de frivilligt gik glip af. Indtil 1952 havde skolens elever deres kammer i husbond og madmors gård, spiste ved deres bord og sad på skolebænk i deres stuer. Højskoletiden forløb som læretiden på en gård. Lediggang var en uskik. Alle elever skulle behandles lige, sættes til lige meget arbejde. Derfor den timeplan.

Undervisningen foregik i faste rækker eller blokke af timer. Vigtigst var de daglige foredragstimer fra 9-10 og fra 11-12, nogle dage tillige 17-18. Forstanderen havde de fleste, lærerne delte resten efter evner og lyst til at øve sig i den kunst at holde et foredrag. Fagene var ret få og lå i reglen på samme tid ugen igennem. F.eks. regning fra 8-9 og dansk fra 10-11. En gymnastiktime hver eftermiddag enten før eller efter pigernes håndarbejde om sommeren og karlenes landbrugsfag om vinteren. En nydannelse i timeplanen fra 20'erne var »store« og »lille« særfag på henholdsvis 4 og 2 timer. En række emner blev i to rækker skrevet op for eleverne, lærerne fortalte om hver deres emne, hvordan der skulle arbejdes, hvilke bogkøb, der skulle til osv., og så valgte eleverne. Alle skulle vælge både et stort og et lille særfag. Der var altid nogle, der havde svært ved det valg, enten fordi de gerne ville have to fag i samme række eller ikke havde interesse for nogen af de tilbudte emner. Men

vælge skulle de. Alle skulle have fuld timeplan. Delingsføreruddannelsen var eneste dobbeltsærfag med 6 timer. Særfagsrækkerne kunne godt sprænge timeplanen, få en formiddagstime, så dansk- og regnelærere kunne prøve at have en time om eftermiddagen. Særfag var studiekredse, de store politiske organisationers, oplysnings- og fagforbunds måde at skole deres medlemmer på. Højskolerne havde accepteret at øvelse i selvstændigt arbejde med bøger og i den sagligt førte gruppediskussion også var til gavn for deres elever i det samfund, de skulle tilbage til.

Det var ingen ringe timeplan. Den passede udmærket til unge, der mødte med nogenlunde ensartede forudsætninger fra et landsbysamfund: 7 års skolegang, hårdt arbejde, medlemsskab af en ungdoms- og gymnastikforening og evt. et efterskoleophold. Deres, især karlenes, ofte glubende appetit på at skaffe sig kendskab til regne- og skrivekunstens mysterier var en foræring til os lærere.

Højskoleelever dengang var nok mere end nutidens hjemmefra og fra arbejde vænnet til at tie, når voksne taler. Det mærkedes i foredragssalen. Hvad her der blev sagt blev taget imod med tilvant lydhørhed, som en foredragsholder af og til fik trang til at bryde med spørgsmål, der krævede åben samtale. På alle dansk- og særfagshold var det en væsentlig opgave for læreren at åbne op for samtale om det stof, der lå for. Elevernes evne og mod til at give egne tanker ord og få dem sagt i en for andre forståelig sætningsrække skulle nok dengang i højere grad end nuomstunder kaldes frem ved en lærers hjælp.

Hvor god den blokfaste timeplan end var til sit formål, blev den i 50'erne problematisk at arbejde efter. De blandede vinterskoler og elevernes mere og mere uensartede herkomst og forkundskaber gjorde det nødvendigt at bryde den om på kryds og tværs. På utallige lærermøder rundt om i vore hjem forsøgte vi år efter år at finde løsninger, der ikke gav nogle elever ringere vilkår end andre. Først revnede timeblokken med landbrugsfag. »Ikke landmænd« måtte have ekstra særfag.

Vinterskolens oplæring af både mandlige og kvindelige delingsførere slog regnetimeblokken i stykker. De kunne jo ikke have gymnastiksalen samtidig. Flere og flere vinterpiger brød sig ikke om mere regning, end de havde haft på en efterskole eller realskole. Også de måtte have ekstra særfag. Nogen ville have matematik i stedet og fik det. Men de delingsførerpiger, der om vinteren ikke kunne få regning, var ofte blandt dem, der syntes at regning netop var det fag, de dårligst kunne undvære. De følte sig snydt. Håndarbejdsblokken var lige stor sommer og vinter. Så kunne vinterpigerne ikke få ligeså mange ekstra særfag tilbudt som de mænd, der ikke havde landbrugsfag. De ville godt vide, hvornår den lov var fra, der pålagde alle piger en »håndarbejdspligt«.

Den gamle timeplan stod ikke til at redde. Når vi alligevel blev ved at bakse med at få den til at fungere, var det af én bestemt grund. To skolestuer midt i skolefløjen var gennemgangsrum. Ved hvert timeskift måtte al trafik i begge retninger foregå tværs igennem billedsalen og mellemstuen. Til gymnastiksalen og folkestuen i forstanderfløjen, som vi måtte indrette til skolebrug, kunne man godt komme i fri luft. Men det var dansk vejr ikke indrettet på, altid. Skolen var ikke beregnet til, at løse flokke kunne færdes i den eller have en stue til fri rådighed, før skoledagen var slut. Så blev hjørnestuen med skolens bogsamling og de andre stuer flittigt brugt, men stadig med den forstyrrende gennemgangstrafik. Selve skolens indretning gjorde holdskift for alle elever samtidig og lige mange timer til alle til mere og mere uheldige vilkår for en timeplan. Og hver gang vi lagde ud med et ekstra særfag, skulle der findes et rum til det. Den tidlige sygestue i »Enkesædet« blev inddraget til kjolesyning, kemi, folkeligt skuespil o.a. Stuer i lærer- og forstanderhjem kunne rumme småhold.

Først da skolen stod klar til at tage imod vinterholdet 1963/64, kunne vi endelig gøre timeplanen til et smidigt redskab for den daglige undervisning. »Svaleyngangen« udenpå skolefløjens østmur førte nu al trafik uden om de gamle skolestuer. De blev fri for det evindelige gennemtræk. I den helt

ombyggede gamle forstanderfløj og i dens forlængelse førte nye trapperum og gange til nye skolestuer både i den og i den nye skolefløj. I dens kælderetage fik vi værkstedsrum til mange slags arbejde med maling, ler o.a. materialer. Vi kunne give hver enkelt elev et mere alsidigt undervisningstilbud, og elevernes valg af særhold blev ikke hæmmet af de faste timeblokke, faste holdskift for alle hver time eller af mangel på gode arbejdsrum.

Jo større spændvidde i elevflokkene, des flere særfag måtte der til. Det lød efterhånden sært at kalde dem særfag, for de optog mere af timeplanen end resterne af de gamle blokke. Fra 1963 kaldte vi dem frifag. De blev sat sammen i 6 grupper, hver på 5-9 emner og med forskelligt timetal. Regning, landbrugsfag og håndarbejde blev frifag. Hver elev kunne vælge 4-6 emner med tilsammen 14-21 ugl. timer og derved stykke sin egen timeplan sammen, så den blev på 37-44 timer om ugen. På vinterskolerne kunne der i januar ske nyvalg i nogle af grupperne, hvis emnerækker også kunne ændres. Alt ialt et fletværk af undervisningstilbud, der gav hver elev mulighed for selv at kombinere sig frem til et ret så varieret skolearbejde og selv være med til at bestemme sit timetal og sit selvarbejdes omfang. Valg af frifag kunne drøftes med os lærere og skulle i sidste ende godkendes af forstanderen.

Den nye ordning stillede større krav til lærernes viden og evner, men den gav os god mulighed for hurtigere end før at få kendskab til de enkelte elevers ønsker og forudsætninger og for at vurdere, hvilket og hvor meget selvarbejde de hver især kunne magte. Nogle måtte bremses, andre skulle have et skub. Nu som før gjaldt det om, at alle elever fik nogenlunde samme arbejdsbyrde at slås med. Men jo mere forskelligartede forudsætninger eleverne møder med, des mere forskelligartet må deres selvarbejde lægges til rette, for at alle kan blive nogenlunde ligeligt spændt for og føle sig retfærdigt behandlet. Schrøders lov fra 1871 efterlevet i en ny tids højskole.

Med holdene 1966/67 og 1967 prøvede vi noget helt nyt. Et par dage blev revet ud af timeplanen, og eleverne fik »emne-

dage« i stedet med masser af skriftlige og mundtlige opgaver. Lærerne havde forberedt dagene grundigt. Bøger, film o.a. materialer var hentet hjem. Eleverne sled i det i alle skolens rum. Stor succes. De ville have flere af den slags dage. Det orkede vi ikke.

Af de gamle blokke bevarede vi i den nye timeplan kun, hvad vi stadig regnede for en højskoles vigtigste undervisningsmåder, de 2 formiddagsforedrag, incl. 1-2 sangtimer, de 6 dansktimer og de 5 gymnastiktimer for kvinder og mænd på skift. Det var timer, hvor alle var samlede, hørte eller sang det samme, brugte deres kræfter sammen eller gruppevis arbejdede med deres fælles levende sprog til eget brug og som digteres værktøj.

Hvornår vi kappede lørdag eftermiddag af timeplanen, husker jeg ikke. Måske sidst i 50'erne. Men samtidig blev sidste foredragstime om lørdagen gjort til en samtaletime, hvor forstanderen kunne afkræves svar på alt mellem himmel og jord. I en spørgekasse kunne eleverne forud lægge sedler med skriftlige spørgsmål, med eller uden underskrift. Andre spørgsmål direkte fra salen måtte der uden varsel tages stilling til eller de måtte punkteres ved et passende modsørgsmål. Det kom der en hel del både alvorfyldte og festlige fællestimer ud af. Der kunne også stilles skriftlige forslag vedrørende undervisningen og det fælles dagligliv på skolen. Så kunne de af den faste stab, hvis arbejdsområde de evt. angik, tages med på råd i samtaletimen.

I skolens ugeplan indgik i mange år lærerlæsninger onsdag og søndag aften, skuespil, muntre og alvorlige læst af lærerne, ofte med lærerkoner og folk udefra til hjælp, med bog e.l.a. tryksag i hånden og i den enklest mulige udklædning efter stykkets art og dragtrummetts formåen. Fra 1954/55 tilbød vi »folkeligt skuespil« som særfag. Under Hans Trier Hansens og min instruktion kunne elever så selv udfolde sig på disse aftener og derved aflaste lærerne lidt. Da den nye skolefløjs festsal med tilhørende scene kunne tages i brug, blev elevkomedierne hyppigere og hjemmelavede sketch og revyer blev fyret

af. Også lærerlæsningerne fik mere karakter af spil over sig på den nye scene end på podiet i foredragssalen. Til lørdagsaftenerne hentede vi tit folk udefra til foredrag, diskussionsoplæg, fortælling, oplæsning. Karen Nielsen og Hans Trier Hansens musikaftener hørte i mange år fortsat til på en lørdag aften. Sommetider fik vi en pianist til at spille på flyglet, Herdis Veit kunne også gøre det eller vi hørte et lokalorkestres sammenspil.

Hvornår vi indførte rejseweekend som næste afkortning af skoleugen, husker jeg heller ikke præcist. Vel omkring 1960. Elever fra København og omegn var vant til at bruge lørdags-søndag til andet end at gå rundt i en skole. Hvad den bød på og de selv var med i, var da godt nok næsten for meget. Bare at kunne slappe af hjemme engang imellem - kunne man ikke få lov til det? Andre øboer, selv jyder, tænkte ligesådan. Rejsen var jo ikke lang mere hverken til København eller andre steder hen. En månedlig rejseweekend blev vedtaget, til sidst én hver tredie uge og fra fredag kl. 18 til mandag morgen inden kl. 8. Fællesaftenerne blev færre, men samværet mellem dem, der blev på skolen og havde den »for sig selv«, trivedes tydeligt og mere selvhjulpent de weekender. Festsalen var f.eks. god til en lørdagsdans, og både lærerfamilier, køkkenstab og nærboende bekendte fik bud om at være med.

Skolen købte sit første fjernsyn, s/h, med FM og pladespiller i efteråret 1960 og et stereoanlæg blev installeret i foredragssalen. Elevforeningen hjalp godt til. Det var tanken, at fjernsynet kun skulle bruges til at se, hvad elever og lærere enedes om som værd at bruge aftentid på. Men det var den rene idealisme, i praksis helt umulig at gennemføre. Så blev apparatet overgivet eleverne til fri rådighed. Hvad skete? De første par uger kørte det hver aften, så tyndede det ud i seerflokkene, og resten af vinteren stod det så godt som urørt. Af og til gjorde vi lærere holdet opmærksom på, at der kom noget i fjernsynet, vi godt ville se. Det gjorde vi så sammen med de elever, der havde tid til det. De følgende holds tv-forbrug udviklede sig på samme måde.

En sidegren af skolens undervisning havde intet med eleverne at gøre. Københavns højskoleforening havde fra århundredets begyndelse hver sommer sendt store skarer af københavnere ud over hele landet til »8 dage på højskole«. Vallekilde havde helt fra Povl Hansens tid med mellemrum taget imod sådanne hold, når sommerskolen var forbi. Den skik blev opretholdt. Da vore sommerskolers elevtal blev små, tog vi mere regelmæssigt imod 8-dages hold eller udvidede til »14 dage på højskole«. Deltagerne fulgte en timeplan, der var noget lettere end den, eleverne fik, og udflugterne var flere. Vi lærere delte ekstraarbejdet imellem os, men af ældre folk, som de fleste kursister var, blev forstanderparrets nærværelse fra morgen til aften regnet for en selvfølge, en slags godkendelse af at de var på rigtig højskole. Nogle somme tog vi 8- eller 14-dages kursister med i skolens almindelige arbejdsplan. Vi havde jo masser af plads til dem. Efter skolens udbygning kunne vi bedre end før tage imod stævner og kurser, som foreninger stod for og lejede skolen til. Også for dem måtte i det mindste forstanderen jævnligt være til stede som gæstedeltager foruden selvfølgelig som vært ved alle måltider. Et var sikkert ved al kursusvirksomhed. Dagny, køkkenstaben og Edith Juul kom altid på ekstraarbejde. Til gengæld fik de lejlighed til at sætte flere delikatesser på bordene end sædvanligt. Den tiltagende kursusdrift kom til at betyde mere og mere for skolens økonomi.

Møder

Af de mange traditioner, vi overtog som selvfølgelig for os at føre videre, var alle de, der angik skolens forhold til omegnens folk og til dens tidligere, såkaldte »gamle« elever.

Sommerens største begivenhed var elevmødet den 3. søndag i juli. Længe før begyndte forberedelserne til den store dag. Haven, gården og skolen skulle være i fineste stand - køkkenet skulle forberede sig på en kraftpræstation. Eleverne blev sat i arbejde alle vegne, skrælle kartofler, luge have

o.m.a., som f.eks. at spule alle skolens vinduer rene med vandslanger og koste. Hyl og hvin når en vandstråle ramte forkeret! Lærerne havde til opgave at indstudere et rigtigt skuespil til opførelse i fri luft på en stor scene, som håndværkerne under Niels Juuls tilsyn og efter stykkets og instruktørens krav satte op et sted i haven. Det skiftede lidt. I 1966 og 67 brugte vi den nye brede terrasse foran sydfløjen. Gymnastikopvisning og korsang blev indøvet og deres virkning i haven under åben himmel gennemprøvet.

Lørdag begyndte de gamle elever at komme, i stigende grad i egne biler, stopfyldte af nogen, der kendte hinanden hjemmefra. Nummerplader fra alle landets amter blev studeret på Vallekildes smalle veje, der måtte holde for som parkeringspladser. End ikke skolens nye, og byens store parkeringsplads kunne klare elevmødets bilmasse. Lørdag aften: Første bespisning, foredrag i salen ved en af skolen lærere, aftenkaffe med elevkage, og så indkvartering af piger i rømmede eller ubeboede elevværelser og mænd på Møllers høloft eller i medbragte telte, megen latter og snak - længe. Søndag: 2. fodring, gudstjeneste i Korskirken ved Gelting-Hansen, hele formiddagen nye tilrejsende. 3. og største spisning, flere dagværks oplagrede frikadellebjerger og alt, hvad de store kedler kunne koge af forudskrællede kartofler forsvandt. I middagspausen generalforsamling i elevforeningen, så eftermiddagsforedrag i haven af nuværende og tidligere forstander eller i stedet for sidstnævnte en lærer eller en indbudt taler, gymnastikopvisning, sangkor, kaffe og brød. Udstilling af eleverbejder, parat fra fredag aften eller nat beses. Skolen og haven fuld af lyd, begyndende afrejse, 4. gang mad. Sommerspil, de forreste bænkerækker hører fra Ane Margrethe i sufflørkassen, hvad skuespillerne skal sige, før de gør det. Aftenkaffe, flere rejser, resten bliver til efter morgenmad mandag. Alt bliver så sært stille. Der kan soves middagssøvn efter slaget. Faldt der byger eller sileregn har søndagens udendørs program delvis eller helt måttet gennemføres i gymnastiksalen, også med nedtagning og genopbygning af scene. Mandag eftermiddag og af-

ten: Oprydning alle vegne af alle. Udstillinger og scene forblev hvor de var.

Tirsdag: Skoledag efter timeplanen og efter enhvers evne til igen at fungere normalt. Så er det »Egnens aften«. Nyt ryk-ind af folk fra nær og fjern og byen fuld af biler. Landbetjenten fra Asnæs, Poul Hansen, dirigerer de ukyndige og søgende til endnu bilfrie steder i byen. Også busser med andre skolers elever, foreningers medlemmer, marinere fra Odden skal have plads. Kø ved den eneste adgang til haven, alle bagveje er spærret, i aften skal der betales. Niels Juul og Møller, hvis han ikke har rolle med betroede hjælpere ved en eller to kasser. Velkomsthilsen ved forstanderen evt. med frakke på over forklædningen. Sommerspillet gentages. Ingen aftenkaffe. Kom godt hjem.

Onsdag: Forældredag for sommerholdet. Selv i de små sommerskolers tid ikke under 80 forældre, søskende o.a. pårørende til middag i spisesalen, værelses- og udstillingsbesøg, rundgang i skolen, i haven, gårdens dyr og avling vurderes, eftermiddagskaffe, foredrag af forstanderen i foredragssalen, gymnastikopvisning, korsang, aftensmad. Sommerspillet gentages, nu er det sidste gang og nogle orker ikke det sjov mere, andre har fundet på gode forbedringer i deres spil. Så er der aftenkaffe for dem, der har kortest vej hjem, de langvejs fra er kørt eller kører nu, måske skal en færge nås.

Torsdag bliver scenen skilt ad, kørt bort eller, som bænkene, opmagasineret. Alle udstillingsting tager ejerne til sig, gjorde det måske allerede i aftes. Timeplanen er igen trådt i kraft.

Vi mødtes også med gamle elever ved efterårets møder i Vallekilde-kredsene. I 1954 var der fem. Nordjyllands med mødested i Hjørring, Midtjyllands mødtes i Skive, Vestjyllands i Skjern eller Varde, Østjyllands hos Grosens tidligere lærer Tage Dybkjær på Egå efterskole og Fyns-kredsen i Odense. Fra 1955 fik nogle af mine elever dannet en Sønderjyllands-kreds, der skiftevis mødtes i Løgumkloster og Åbenrå. I 1958 begyndte Københavns-kredsen med højskole-

hjemmet som mødested. Den voksede og blev i 1960 til Sjællands-kredsen. Møderne i Jylland blev lagt i oktober og på stribe højst med en dags mellemrum. I reglen var vi et par bilfulde lærere og lærerkoner, der efter indbyrdes aftaler om deltagelse og foredragsopgaver turede Jylland rundt en uges tid, så og talte med en masse, her mest ældre Vallekilde-elever, og overnattede hos bestyrelsernes medlemmer. Odense og København kunne vi klare på en dag eller aften og være hjemme ud på natten. Mange gode forbindelser med skolens bagland gav disse kredsmøder os alle, og jeg fik personlig tilknytning til mange, der havde haft deres elevtid hos mine forgængere. Men de mødeture var, nå ja, ikke just ferierejser.

Gamle elever kunne også mødes på skolen lørdag aften, før efterårsmødet begyndte den 3. søndag i september. På den aften blev der fra 1955 holdt jubilarmøder. I foredragssalen blev der fortalt om skolens nutidige arbejdsmåde og aktuelle problemer eller Grosen havde bedt et par jubilarer fortælle om tiden, da de var elever. Ved aftenkaffen var ordet frit. Tidligere tiders Vallekilde blev genoplevet og der blev sunget godt til mellem talerne.

I hvert elevhold er der altid grupper, som bestemmer, at deres skolevenskab skal holdes vedlige. Nogle skriver sammen, andre mødes med mellemrum, men de fleste grupper må vist med årene aftrappe eller helt opgive den regelmæssige kontakt. Et særtilfælde bør nævnes her. Til efteråret skal jeg igen mødes med en stamgruppe på 25-30 elever fra vinterskolen 1954/55. De har siden da holdt egne elevmøder rundt om i landet hos hinanden, først hvert år nu hvert andet, men de bliver ved, har også taget ægtefællerne med og til hvert møde er som regel en ny fra holdet, der ikke før har været med, blevet opsporet, kommer, bliver fast deltager eller glider ud igen. For to år siden var godt 40 samlet på Roskildekanten, i år står vestjyderne for mødet.

Af jubilarmødernes deltagere blev mange på skolen under de tre følgende dages efterårsmøde, det andet højdepunkt i årets møderække. Søndag indledtes med gudstjeneste i Kors-

kirken. Derefter bød skolen tre dage i træk på to eftermiddagsforedrag med kaffepause imellem. Første foredrag var mit, det sidste holdt Grosen. Til de andre fire foredrag skulle der findes folk med noget på hjerte og evne til at lægge en sag frem, så tilhørerne fik oplysning og ikke førmørkelse med sig hjem. Det er ikke altid lige let både at finde de rette dertil og at få dem til at komme. I månederne før efterårsmødet hang man ofte lange tider i skrivemaskine og telefon. Programmet skulle helst være klar til trykning en månedstid før mødet, og juli var sommerens travleste måned. Vi fik mange fremragende og virkeligt oplysende foredrag at høre ved efterårsmøderne. Enkelte gange opdagede jeg dog med skræk, at ens øjne havde taget sig et lille blund. Det skete aldrig under aftenmøderne. Dels fordi vi lærere den ene aften læste et skuespil, dels fordi professionelle oplæsere, skuespillere, orkestre eller kor gjorde de to andre aftener til betagende oplevelser.

I gymnastiksalen var der kun bænke med rygstød til de forreste rækker i midtergruppen foran talerstolen og ved dens sider. I resten af salen måtte folk sidde på lange, smalle »ryggeløse« bænke eller nøjes med ståplads. Billedet i årsskriftet 1960 s. 106 viser hvordan. På balkonerne sad og stod man altid tæt. Senere anskaffede vi rigtige samlede stole til mødebrug.

Efterårsmødernes betydning for omegnens kendskab til skolen, og omvendt, kan næppe overvurderes. Den tilslutning, de fik, fortæller om deres værdi for begge parter. Indtil midt i 60'erne fyldtes gymnastiksalen de tre dage af 6-900 mennesker hver eftermiddag og aften. Om aftenerne kunne der endog komme flere. De sidste år begyndte tilslutningen at blive mindre, 3-500 pr. mødedag, men med enkeltmandsstole i hele salen blev den alligevel fyldt. Og Holbæk Amts Venstreblad vedblev at bringe stort opsatte referater af alle taler og af aftenernes forløb. Bladet gav også elevmøderne en fyldig omtale.

Siden 1944 havde »Odsherredmalerne« hver september i 3 uger kunnet bruge gymnastiksalens i den anledning hessianbeklædte vægge til udstilling af deres nyeste værker. Efterårsmøderne fik derved en inspirerende indramning og under

kunstnernes daglange ophængningsarbejde, mødte vi en række spændende personligheder.

Om skolens møder skal til slut kun nævnes, at vi om vinteren holdt 3-4 månedsmøder i foredragssalen med indbudte eller skolens egne folk på talerstolen. Der var fri adgang. Sommetider kom der mange fra omegnen og hørte på, men mest var det de nærmest-boende. Det kunne også være helt interessant at se, hvordan nutidens højskoleelever så ud. De var med til månedsmøderne, de fleste af dem da.

Fester

Et højskoleår forløber ikke uden faste fester. Vallekilde havde sine. 4. majfest med lys, op til 400, i alle skolens vinduer, byvandring, sang og tale. Sommerholdets aktive deltagelse i Høvefesten først i juni, Skt. Hansfest og sommerbal sidst i måneden, fra 1958 Lindebal den 19. dec., der efter Falcks nedtagning af linden og en ny gårdbelægning blev til asfaltbal, og fastelavnsbal i februar.

Anledning til særlige fester melder sig hyppigt, hvor mange arbejder nært sammen, men kun tre, der havde med skolens historie at gøre, er der grund til at omtale her.

Den 20. oktober 1956 holdt skolen 100-års fest for Povl Hansen, lærer ved skolen 1881-1932 og dens forstander 1894-1923. Indbydelsen blev fulgt af henved 90 af hans efterslægt og ved middagen optaltes dertil 95 af hans gamle elever, hvoraf 5 havde haft deres elevtid før 1900. Til aftenkaffe i gymnastiksalen kom flere til. 5 borde i salens længde fyldtes. Dagens hovedtalere var Hans og Folke Trier Hansen, Lars Bækhøj, tidl. Ollerup, Grosen og styrelsens næstformand, Jørgen Jørgensen, elev 1906/07.

Den 25. februar 1959 fejredes 75-årsdagen for »Øvelseshuset«s indvielse med godt 300 bænket ved de lange kaffeborde, blandt dem en række af de store gymnastik- og idrætsorgani-

sationers ledende folk. En af dem, min gode bekendt fra studentertiden i København, Valdemar Hansen, Osted, og Jørgen Bukdahl, Askov, holdt hovedtalerne.

Efterårsmødet den 19.-21. september 1965 blev gjort til en 100-års fest for skolen. Søndag formiddag var Korskirken så overfyldt, at adskillige måtte gå igen, og kl. 13 var gymnastiksalen propfuld. Foredragssalens højtaleranlæg var blevet mikrofonforbundet med den, så derovre kunne en stor flok sidde og høre på. Mere end 1000 var med til den første festdag. Undervisningsminister, K. B. Andersen, professor Troels Trier Fink og Uffe Grosen var festens hovedtalere i salen. Til festmiddagen var der på skolens nye parkeringsplads sat en træbarak op. Den kunne rumme 520 til spisning + Karen Nielsen med klaver. Festmaden blev lavet, transporteret og serveret af ca. 50 hjælpere, ledet af Dagny, Aase og Niels Juul. Fra gymnastiksalen, der blev brugt som anretterværelse, foregik al transport ind i og ud af barakken gennem en overdækket bræddevej og skrånende gangbro. Middagen varede fra kl. 18 præcis til 23 - også præcis. 21 holdt tale, blandt dem professor i nordisk litteratur, Erica Simon, Lyon, og udsendinge fra danske, norske, svenske og finske højskole-sammenslutninger. Godt der var lagt højtaleranlæg ind i barakken. Tagets teltdug smældede i efterårsblæsten. Kun få frøs lidt til sidst.

Den følgende dags tre foredrag føjede nye træk til skolens historie, den sidste var viet nutidens og fremtidens højskole. De festdage vil mange sikkert endnu kunne huske.

Bygninger

Det første indtryk, som den fik, der i 1953 efter at have passeret de tre fornemme indgangsbuer og en mærkelig lille fortrappe kom ind i den kun få meter brede forbindelsesgang mellem billed- og foredragssal, var synet af en lang, mandshøj reol med hundredvis af små rum i rækker over hinanden som hønsereder. Træskohylder blev der forklaret. Om de blev brugt? Ikke så meget nu mere. De videre indtryk af kunstne-

risk kraft i skolens bygninger og deres udsmykning og vidnesbyrd i skolens rum om næsten 100 års højskoleliv var ikke mindre overvældende. Men foruroligende var det unægteligt at se elevernes fælles vaskerum på den røde elevfløjs tre gange. På deres sidevægge hang to triste, grå cementkummer, ikke meget forskellige fra fodertrug i en stald, og over hver af dem sad fire messinghaner på fritløbende rørledninger og med hver sin røde, slidte, forneden optrevlede gummislange. Da blev jeg angst for skolens fremtid i et land, der forlængst havde vænnet sig til andre slags bekvemmeligheder i det daglige, og hvor stadig nye forøgede ikke mindst de unges krav til en boligs standard. Bedre blev det ikke ved synet af elevværelsernes smalle, malede »trækaner«, 3-4 i de fleste rum, det lille bord under vinduet og den enlige taburet og manglen af skabsplads. Hvor eleverne arbejdede henne? De kan frit bruge skolestuerne, hvis de vil skrive, de har hjørnestuen som samlingsstue, de fleste foretrækker at sidde i deres seng, når de skal læse. Deres tøj? Der er god plads til kufferter under sengene. Heldigvis så der helt anderledes ud på værelserne øverst i de ældste huse, gule gang. Her var nye, vægfaste senge i normalbredde, nye borde, stole, skabe, læselamper, boghylde, spejl, det fælles vaske- og toiletrum up to date og et nydeligt lille tekøkken. Så var man altså her i Vallekilde blevet klar over, hvad der skulle til, hvis... osv. Skolens modernisering var begyndt. I april 1953.

Under efterårsmødet 1953 tumlede jeg første gang med byggeplaner for den store højskole i Vallekilde. Det var måske ikke helt dem, der siden blev til virkelighed, men en ting mente jeg var vigtigst i første omgang, værelserne i den røde fløj.

Som skolens bygninger står nu, er de blevet til i 4 byggeperioder, 1866, 1876, 1907/08 og 1961/63. Om formålet med og virkningerne af den sidste er meget allerede sagt i de foregående afsnit, og skolehusene fra 1963 står der endnu med de nyindretninger og forbedringer, der siden da har skullet gøre dem bedre egnede til stadig nye vilkår for en højskoles arbejdsangang. Derfor må den gradvise nyindretning og udvidelse

af skolens bygninger 1954/67 kunne skildres ved korte notater om de vigtigste begivenheder.

1954

Efterår. Ombygning af den røde elevfløjs vaskerum. Med nye faldstammer hugget ind i de solide mure, omdannes elevværelser til to toilettrum på hver af de tre gange. Hver gang får te-køkken. De to øverste gange og alle trapper får ny belægning. Samtlige døre rettes til med finérplader på begge sider. Gangenes vægge ompudsnes og Aksel Møller maler stiliserede livstræer på dem med røde, grønne og blå frugter. Bruse- og omklædningsrummene i »undergrunden« forbedres. Den elektriske installation fra 1908 på trapper og gange fornyes. Gymnastikhuset får nye, mere tætte vinduer hele vejen rundt. Men så var de 40.000, der var overdraget mig som skolens resterende driftskapital, brugt op og den låntagning begyndt, som fra nu af blev en uomgængelig betingelse for hvert nyt skridt til fornyelse, ja selv til helt nødvendigt vedligehold af skolens bygninger.

Skoledriften kunne de første år ikke klare de renteudgifter, der ved ejerskiftet var pålagt den. Den gav underskud, men gården og havens frugtsalg gav heldigvis overskud. Det var gårdens værdi, der muliggjorde det første lån. Al senere værdiforøgelse af skolens ejendomme blev finansieret ved byggekreditter i Bondestandens Sparekasse, der så helt eller delvis kunne afløses af billige statslån i værdiforøgelsen. Vedligehold gav ingen eller kun en mindre værdiforøgelse. Reparationer og inventarudskiftning blev derfor altid dyrere end at lave noget helt nyt. Nybyggede skoler havde langt bedre driftsøkonomi end de gamle, relativt lavtvurderede med de langt større udgifter til vedligehold. Faktisk havde det været den billigste løsning på alle Vallekildes moderniseringsproblemer at rive de gamle, lavtvurderede skolehuse ned og bygge helt nyt fra grunden. I styrelsen var vi ganske klar over den sag, men også fuldt enige om, at Vallekilde højskoles lange historie skulle være synlig i dens bygninger. Den holdning fik udelt tilslut-

ning i skolekredsen, der på sine generalforsamlinger ikke alene gav styrelsen lov til at optage de lån, vi skulle bruge, men også ved personlige bidrag tog medansvar for den dyrere vej til skolens modernisering, vi havde valgt.

1954-59

blev de mange reparationers og tiltrængte inventarfornyelsers tid. Møllers kammer på gården udbyggedes til en to-værelses lejlighed. Familien Juuls røde træhus blev restaureret fra grunden. I den dybe fyrkælder mellem »Smutten« og køkkenet sprang de to koksfyrede kedler alt for tit læk. To nye olie-fyr kom derned, og gennem en ny rørledning under den indre gård blev også forstanderfløjen opvarmet derfra. Skolens vandværk ved gården gav mindre og mindre. Vi måtte købe vand af byen. En ny boring 55 m ned, et nyt pumpe-, filtrerings- og trykanlæg gjorde igen skolen og gården selvforsynende med godt vand, så rigeligt endda. Spisesalens vægge kunne ikke holde jordfugten ude. Den mørkegrønne panelbeklædning med frisen af påmalede ordsprog og den omløbende række af elevbilleder kom ned - ordsprogsfrisen lagde vi op på tårnloftet, væggene isoleredes og fik ny, lys puds. Den reparation nærmede sig betænkeligt en helligbrøde. Derimod vakte det ingen anstød, da forgangens træskohylder i 1958 blev brudt løs, og der på de genoppudsede vægge i deres sted blev ophængt en kopi af Thorvaldsens relief »Rebecca og Elieser ved brønden«, skænket skolen af Ny Carlsberg-fondet. Samme år blev de sidste trækaner i røde fløj erstattet af senge med fjederbund, og alle dens værelser fik nye borde og rigtige stole. De sidste rester af lysinstallation fra 1908 i foredragssa-len og gymnastiksalen bl.a. blev afløst af nye ledningsnet og lamper. I reparationsperiodens sidste par år blev gårdens kostald bygget om, og den fik en ny svinestald med kornloft, silo og kværnrums og en ny ajletank, haven fik et drivhus, lærerboli-gen »Solvang« blev grundigt istandsat, og gymnastiksalen fik nyt olie-fyr og varmluftindblæsning.

1959-67

blev storbyggeriets tid. I nogle år havde styrelsen drøftet mulighederne for den kapacitetsudvidelse, alle vidste skulle til. Et arkitektfirma blev bedt om skitse til forskellige måder at udvide på. Ved elevmødet 1959 og ved efterårets møder i Vallekilde-kredsene blev plancher vist og byggeriet begrundet. Forståelsen for skolens lokalebehov var stor, og tanken om gamle elevers bidrag til fornyelsen blev bakket op. Med årsskriftet fulgte så et girokort til »Vallekilde højskoles byggefond«. Den 9. november fik jeg stukket en halvtredser i hånden. Den 31. december kom der 100 kr. pr. giro.

De modtagne skitser lagde størst vægt på helt nye tilbygninger, den økonomisk letteste udvej. I januar 1960 vedtog styrelsen at inddrage hele forstanderfløjen til skolebrug, bygge ny skolefløj og ny forstanderbolig i terrænet øst for den og at gøre de gamle skolerum mere anvendelige ved en ny trafikvej uden om dem. Til at løse den opgave ansatte styrelsen arkitekt Aksel Skov, Århus, tidligere ung lærer i tårnet hos Uffe Grosen. På talrige møder med ham og hans medhjælper, arkitekt Bent Meyer, blev et nyt byggeprojekt udarbejdet og gennemdrøftet i alle grundtræk og mange detaljer. Ingeniører beregnede bærende konstruktioner. Lærernes ønsker og Niels Juul og Dagnys sagkundskab blev der lyttet til. At få de gamle og nye huse til at fungere som en sammenhængende helhed, både set udefra og i det indre rejste problemserier i alle størrelsesordener. Finansieringsproblemer var styrelsens egen hovedpine. Dens forretningsudvalg førte alle forhandlinger med undervisnings- og boligministerium og med sparekassens direktion og tilsynsråd. Forretningsudvalget bestod af formanden, sognerådsformand, sparekassebestyrer, fhv. boelsmand Johs. Brøns Petersen, Hørve, valgt i 1957, næstformand, sognefoged og sognerådsformand, gårdejer Poul Christensen, Mørkøv, valgt i 1958 og kassereren. Samarbejdet mellem os tre blev i særlig grad tillidsfuldt.

Forstanderboligen blev projektets 1. etape. Den kunne opføres uden byggetilladelse. Den 6. juni 1961 gennemgik arki-

tekterne de endelige tegninger og arbejdsbeskrivelser til den med forretningsudvalget og skolens faste kreds af håndværkere, murermester Holger Frederiksen, Vallekilde, tømrer- og snedkermestrene Ejnar og Helge Jørgensen, far og søn, Hørve, smedemester Johs. Angell, Hørve, blikkenslagermester Ernst Otto, Asnæs, el-installatør Ib Klareskov, Vallekilde og malermester Aksel Møller, Bjergesø. Den 28. juni begyndte en gravemaskine at æde sig ned i jorden, hvor forstanderboligen skulle ligge. Et tørveskur fra krigens år var i forvejen fjernet. Den 30. august lægges den første gule mursten på plads. Den 12. oktober: Rejsegilde, en øl pr. mand og korte taler.

Den 23. januar 1962 indmures 3 grundsten og behørigt grundstensdokument i det nye skolehus. Byggefondet har rundet de 80.000. Ombygningen af den gamle forstanderfløj skulle være begyndt den 1. april, men den driller. Ernst Trier har sparet, hvor han kunne. Alle skillevægge er sat af soltørrede lersten. De kan ikke bære betongulve og må ned alle. Sommerskolen tager den første nye skolestue i brug, den lyse og lette bygning mellem spisesal og gymnastikhus, »Granstuen« kaldte vi den. Den erstattede Triers, nu mørnede træbygning fra 1884, »Det lille Og«. Den 26. juli er der rejsegilde på øverste dæk i den nye skolefløj og gule ærter med tilbehør til godt 140.

»Solvang« får centralvarmeanlæg med oliefy. I august-oktober opføres en ny lærerbolig, et Højslevhus, i den sydlige ende af »Solvang«s have. Den får egen tilkørsel. Møller bygger maskinhus. I september bliver hele køkkenregionen gennemrestaureret. Den nye østfløj og sydfløjens forlængelse kommer under tag, men der bliver ingen nye skolerum til vinterholdet. Indmeldelserne må standses ved 95. Med varme sat på i den kolde tid bliver alt det indvendige gjort færdigt i løbet af 1962-63. Sidste større udvendige arbejde bliver den brede, flisebelagte terrasse, der i hele sydfløjens længde og med udgange til den fra elevernes nye samlingsrum, havestuen, skal forbinde østfløjens pejsestue med Granstuen og gymnastik-

salen. Dens fint tilpassede aftrapning ned mod haven løfter, set derfra, de gamle skolehuse, på en gang nænsomt og mere monumentalt end før op fra havens skrånende plæner.

I ugerne før indvielsesfesten er der fuld kursusbelægning og hektisk sidste-hånd-på-værket rundt om i det nye. Til indvielsesfesten den 30. oktober 1963 har køkkenet festmiddag til 200 indbudte parat kl. 16.30. Ved blomstersmykkede borde fylder de spisesalen og Granstuen. Yderligere 150 har meldt sig til aftenmødet i gymnastiksalen. 5 taler før kaffen, 13 efter, sangbogen flittigt brugt. Ved midnat er det nye Vallekilde indviet med manér, klar til at tage imod sit første hold elever og rede til at gå ind i sit 100. år i fornyet skikkelse.

Bygningsarbejder og inventarfornyelser tog megen tid i årene 1954-67, langt mere end det i august 1953 var muligt at forestille sig. Til gengæld kom man ikke på noget tidspunkt til at savne spændende tekniske udfordringer og indviklede regneopgaver.

Den ministerielle vurdering af skolens bygninger og inventar steg i de år fra ca. ½ til godt 2 mio. Men en hel del udgifter til vedligehold og til fjernelse af nogle ældre tilbygninger gav ingen værditilvækst. Byggefondet nåede op på ligeved 150.000. Det var en stor hjælp at få fra gamle elever og skolekredsen og en god håndsrækning i arbejdet.

Også fra elevforeningen kom der gode gaver. 1961-67 var overlærer Henry Hansen dens initiativrige formand. Han havde været både elev og lærer hos Uffe Grosen.

På de ved ejerskiftet i 1952 givne vilkår lykkedes det, mener jeg da, at få skolens bygninger sat i stand og fornyet så meget, at de kunne fungere som en brugbar ramme om en ny tids højskoleliv. Det vil alligevel være urigtigt at påstå, at alle valgte løsninger var de helt ideelle, og desuden vil enhver nok så god løsning være bestemt af sin tid. Nye tider, nye krav og ønsker. Men grundtanken bag alle løsningsforsøg må være rigtig. Vallekildes lange historie skal være synlig i skolens bygninger, så længe det bygningsteknisk er muligt. Det kan ske ved at gøre gamle huse til et museum og så bygge helt nye eller ved at sam-

ordne gammelt og nyt i en funktionel helhed til dagligt brug. Vi valgte den sidste fremgangsmåde. Skolens historie skulle stadig være nutidig virkelighed for dem, der en tid bor og færdes i dens bygninger.

En højskoles bygninger skal kunne bruges til at holde højskole i, og det går nok bedst, når de er i orden til det formål. Men en skoles liv skabes ikke af dens bygninger. Heldigvis. Så kunne Vallekilde måske være gået til.

Hvert nyt hold elever finder sig som regel hurtigt til rette i skolen, som den er, når de rykker ind. Den bliver deres skole. Og hvad de bagefter husker fra deres højskoletid, er nok deres værelse og nogle stuer og rum, men først og fremmest er det samværet med andre unge og deres oplevelser med skolens lærere. For heller ikke elever kan af sig selv skabe højskole. Den bliver først til i et møde, i et personligt samspil mellem dem og nogle lærere, der tør give dem et bud på, hvad et dansk menneskeliv kan bruges til. Det er højskole.

Jørgen Jessen

Fra oprør til borgerlighed 1968-79

Herdis og jeg ankom til Danmark den 1. juli 1968 så nogenlunde direkte fra Kenya. Og det var sandt at sige en idyl at vende tilbage til; levestandarden var høj og den almindelige forkælelse mindst lige så høj. Vi skulle dog ikke være hjemme ret længe, før vi kunne se revner i idyllen. Men for os drejede det sig om Vallekilde Højskoles fremtid. Opgaven måtte være at fastholde skolen som en grundtvig~~sk~~sk højskole og søge at skaffe de fornødne elever til skolen. Som baggrund havde vi fire år på Vallekilde, otte år på Krogerup Højskole og så de to år i Afrika, hvor jeg var beskæftiget med at få et andelskoleprojekt gjort til virkelighed. En grundtvig~~sk~~sk, ikke-dogmatisk højskole og andelsbevægelse var således vor baggrund. Hertil kom et kendskab til u-landene, erhvervet på stedet; så vi skulle være rimeligt udrustet til gerningen, mente vi.

Men vanskeligheder var der, og dem havde Jørgen Jessen allerede i mange år kendt til, nemlig at skolen i lighed med andre 1. generations-højskoler havde mistet det oprindelige elevgrundlag. Landbruget blev affolket og det betød, at højskolen måtte have fat i byungdommen. Og det lykkedes på næsten mirakuløs vis, at få andre unge ind som elever. Målgruppen blev, mere eller mindre tilsigtet fra højskolernes side, de mange kommende børnehavepædagoger, som kunne »få points« ved at tage et højskoleophold. Den manglende real- eller studentereksamen kunne erstattes med fem måneder på højskole, og det var en ordning alle kunne være tjent med,

men den varede kun til det almindelige eksamenshysteri gav sig udslag i skærpede adgangsbetingelser for optagelse på seminarierne. Perioden var til alt held samtidig præget af fuld beskæftigelse, så de unge kunne dengang tage på højskole vel vidende, at jobbet stod parat, når de vendte tilbage efter endt højskoleophold.

Men i disse år blev de »svage«, unge synlige i samfundet og derfor også på højskolerne. Nogle af dem var på stoffer, andre på nervemedicin, og besværlige var de i hvert fald. Skolerne var indstillede på at tage deres del, men ikke for mange af den gruppe; men det skulle vise sig, at selv en lille gruppe på 20 pct. kunne tage 80 pct. af ens tid. De var en urimelig belastning for skolerne, men så sandelig også for forholdet til egnen, som oftest mere end der var grund til, men alligevel. Det lange hår, den særprægede beklædning og besynderlige udtryksform måtte vække anstød i et landsogn. Indtil også landsognets egne unge kom til at ligne højskolens elever påfaldende, så tog forargelsen vel lidt af.

Men så havde vi ungdomsoprøret at slås med. Professor Løgstrup har med rette kaldt det for en marxistisk fromhedsbølge, som i disse år gik hen over Vesteuropa. Og udtrykket er nok meget dækkende, for der var i en vis forstand tale om en religiøs vækkelse med al vækkelsens karakter af intolerance, had og bedrevenen. Ellers fornuftige mennesker måtte i den tid forekomme os andre at være berøvet almindelig fornuft og dømmekraft. Udviste vi det berømte grundtvigske frisind, blev dette tolket som svaghed. Argumenterede vi mod de frelste synspunkter, så blev argumentet ikke opfattet som et argument, men som løgn. Som modstander var man forlods ond, lidt dum og værst af alt systemets lakaj. Men samtidig var det dog påfaldende at de frelste Maoister havde megen sans for egen bekvemmelighed og økonomisk fremgang. For en liberal andelsmand var det ofte svært at bevare alvoren, når tilkaldte

marxistiske profeter skildrede morgendagens paradys, hvor tyngdeloven var sat ud af kraft. På den anden side er der ikke grund til at skjule, at smilet ofte kunne blive anstrengt hos et træt forstanderpar. I den tid havde vi megen trøst at hente hos gode formænd for skolen, fra trofaste kolleger og venner. Og så sandelig også fra mange gode elever.

Med til den marxistiske omvendelse hørte en livsstil, som en anonym forfatter har udtrykt således: »Det var dengang, man troede på sex uden børn, revolution uden fattigdom, karriere uden egoisme, kunst uden indsats, viden uden indlæring. Med andre ord: Middag uden opvask.«

Men da oliekrisen og arbejdsløsheden kom, så var vækkel-sens tid stort set forbi. Det gik ikke helt op for en del voksne, som havde følt sig unge blandt de unge i 68; men ikke desto-mindre var borgerligheden med alle dens lyder og dyder vendt tilbage.

En grundtvigsk højskole er for mig en skole, hvor det historisk-poetiske folder sig ud omkring fortællingen som det bærende. Eleverne skal lære at stille kvalificerede spørgsmål til tilværelsen, så de kan blive myndige borgere og ikke blot stemmekvæg, skabende mennesker og ikke blot forbrugere. Og det hele skal foregå i en atmosfære af munter samtale.

Svagheden ved denne målsætning er, at man ofte glemmer, at der er områder i tilværelsen, som samfundet ikke kan klare, men hvor det drejer sig om de fundamentale begreber som skyld og nåde. Det var en problemstilling, som ikke havde megen popularitet i en tid, hvor samfundet, mente man, dog burde klare alle vanskeligheder og sorger.

Men sandheden er nok den, at hvor kristendommen går ud, der går overtroen ind. Og det var sådanne overvejelser, som fik mig til at søge andre græsgange i 1978. Allerede ved tiltræ-delsen havde jeg sagt, at min funktionsperiode næppe skulle vare mere end 10-12 år. Og det kom til at holde stik.

I dette forunderlige forår holdt Václav Havel en tale for den amerikanske kongres, hvor han siger: »Bevidsthed går forud for væren, og ikke omvendt, som maxisterne hævder det. Af

den grund ligger den menneskelige verdens frelse intet andet sted end i menneskets hjerte, i menneskets evne til at tænke, i menneskelig ydmyghed og i menneskelig ansvarsbevidsthed.«
Lad disse ord af en åndsperson og statsmand være min hilsen til den jubilerende højskole. Jeg har fuld tillid til, at Vallekilde også fremover vil tale til elevernes hjerte, tanke, ydmyghed og ansvarsbevidsthed.

Sommeren 1990

Georg Veit

Den nødvendige treklang

I Vallekildes årsskrift 1979 leverede jeg som helt grøn forstander en artikel med overskriften »Den uundværlige højskole«.

I den skrev jeg blandt andet: »Vi bliver nød til atter at sigte mod den treklang, der altid har kunnet høres fra højskolen, når den er lykkedes, nemlig den treklang der dannes af dette at være en skole som giver eleverne en fundamental oplevelse, de ikke vil kunne få noget andet sted, af dette at være et kraftcenter for den egn, hvor skolen er placeret, og endelig af dette at højskolefolkene har været udadvendte og kastet deres lod i tidens strøm, været med til at præge debatten.«

Når man så sidder her adskillige år efter og er blevet bedt om at skrive en artikel til festskriftet i anledning af, at Danmarks smukkeste højskole fylder 125 år, da er det naturligt at konfrontere sig selv med det barske spørgsmål om, hvorledes det midlertidige fællesskab som en højskole altid er, søgte at leve op til treklangen i de syv år Vibeke og jeg var forstanderpar.

Den fundamentale oplevelse

Hvis højskolen skal være dette mærkelige sted, hvor eleverne får mod til at gå i nærkamp med deres egen tilværelse, er det nødvendigt at etablere en ganske bestemt balance: Skolen skal være nutidig og fremadrettet på den helt særlige måde, der kun kan skabes når man har det bedste fra fortiden med.

Jeg tror, det kom bag på nogle af kollegerne den første vin-

ter, at vi gjorde det helt klart, at det ikke blev i vores tid foredragssalen blev nedlagt. Den burde tværtimod restaureres. Bænkene kunne godt få hynder på, belysningen kunne forbedres etc. Men bænkene blev stående og Ansgar blev hængende. Foredragssalen er og bliver et centralt lokale på en folkehøjskole - og foredragsformen kan også i vor tid bruges til at formidle igangsættende budskaber om tilværelsen i al dens vælde.

Unge og gamle i foredragssalen. 1980. (Foto: Peter Andersen).

Men det er samtidig oplagt, at i vor tid kan det levende ord ofte komme til at klinge mere åbent i mange andre situationer. Vi lever i et samfund, hvor vi har gjort det stadig vanskeligere for de unge at komme til at opleve den frugtbare spænding mellem *jeg og vi*. Det vrirler med egooplevelser, men rigdommen i at opleve sig selv som forpligtende del af et kollektiv, står det betydeligt mere skralt til med.

Dette forhold samt også dette, at eleverne kommer fra et offentligt skolesystem, hvor de er vant til at analysere og debattere alting i laser, men er kreativt underernærede, samt endelig for det tredje den situation at eleverne havde en stor længsel efter at se forskellige teorier få praktiske konsekvenser, dikterede næsten i hvilken retning undervisningen måtte gå, for at vi kunne prøve på at give de fundamentale oplevelser så gode betingelser for at indfinde sig som muligt: Vi byggede vindmøllen nede i bunden af haven og solfangeren på Bakken. Det økologiske havebrug begyndte at sætte sit præg på skolens dagligdag. Vi oprettede tekstilværksted og undervisningen i keramik, tegning/maling og ikke mindst musik fik efterhånden bedre lokaleforhold.

Møllebyggeriet ses efter i sømmene. 1980.

Medarbejderstaben var bredt enig om disse udviklinger og det var med til for det meste at gøre samarbejdet til en fornøjelse. Bestyrelsen var vel ikke altid ganske enig med os, men gennem alle årene var den under Kristian Brøns Petersens formandsskab et lysende eksempel på hvad ægte frisind er.

Vi sled i det og holdt højskole så godt, som vi formåede.

Baksede med vores del af alkohol, hash og forsømmelsesproblemer, hvor virkeligheden altid smadrer de teoretiske aftaler, man kan lave på forhånd. Men i de konkrete situationer blev der aldrig slået skår i den interne solidaritet i gruppen - omend det til tider krævede både diplomati og energi at bygge bro mellem lærerne og praktiske medarbejdere med en så usædvanligt høj anciennitet, at de kunne huske både to og tre forstanderpar bagud! Men der var jo aldrig den ringeste tvivl om, at hver enkelt sled for at gøre Vallekilde til en så god højskole som muligt.

Ofte tænker jeg tilbage på fornemmelsen af at gå rundt på Vallekilde ved 22-23 tiden om aftenen, når hele skolen sydede af aktivitet og man sagde til sig selv: Jo, vi holder faktisk geden højskole på 1980'ernes betingelser! Og det får man da også at vide, når man rundt om i hovedstaden møder gamle elever, eller når de dukker op forskellige steder i landet, hvor man for en aften har slået det omrejsende foredragstelt op.

Vi gjorde det så godt vi kunne. Der var megen glæde i arbejdet. Om der også sprang de gnister, der giver de virkelig fundamentale oplevelser, ved kun de hundredvis af elever, der for en tid gjorde holdt på Vallekilde i perioden 1979-86.

Et lokalt kraftcenter

Vi kom til Vallekilde med erfaringer fra Snoghøj og Askov. Det er to højskoler, der har haft store vanskeligheder med at få et ordentligt forhold til det omgivende lokalsamfund. Snoghøj er vokset frem i dette århundrede og stod oprindeligt i modsætningsforhold til et sogn, hvor missionen havde godt fat. Og i nyere tid, hvor Snoghøj er blevet forstad til Fredericia, har skolen ikke rigtig magtet at få sine invitationer opfanget inde bag de velplejede parcelhække.

Askov er lige så gammel som Vallekilde, men for at gøre en indviklet historie meget forenklet, så har Askov nok været så optaget af at være *højskolen* i Danmark - ja, måske i hele Norden - at der ikke også var overskud til at komme i en ordentlig dialog med beboerne i Vejen og omegn.

Vibeke og jeg var enige om, at i Vallekilde skulle der virkelig bygges på, at den var en af de højskoler, der traditionelt har haft et godt og aktivt forhold til lokalsamfundet. Naturligvis med efterårsmøderne som den årlige kulmination.

Altså begyndte vi straks fra den første vinter at holde åbent hus hver torsdag aften. Med gratis adgang og kaffe bagefter - som også var gratis, hvis ikke gæsterne lagde et frivilligt bidrag i den tomme cigarkasse, der var sat frem.

Bestyrelsen var helt med på ideen, som jo i realiteten var en investering i lokalsamfundet på meget nemt 25-30.000 på en sæson.

I omtalen af arrangementerne nød vi gennem årene godt af, at Holbæk Amts Venstreblad er en af landets allerebedste regionale aviser.

En af ideerne ved åbent-hus-aftenerne var oprettelsen af filmklubben. Vi mente, der måtte være et behov, når folk ellers var nødt til at tage til Holbæk, Kalundborg eller Vig, hvis man ville se levende billeder, der var større end tv-skærmens. Opfattelsen viste sig at være rigtig, og under Thor Wests kyndige og energiske ledelse voksede filmklubben år for år og skolen kom aldrig af med en krone af den økonomiske garanti, vi spændte ud under klubben.

Ved de mange, mange andre åbent-hus-arrangementer var det altid et spørgsmål hvor mange deltagere, der »kom udefra« og i hvor høj grad det var et arrangement, der kunne tiltrække eleverne.

Det allerdårligste besøg udefra - nemlig 1 person - havde vi mærkeligt nok, da vi ville lave en aften, der i særdeleshed kunne interessere bønderne. Ole Vig Jensen, dengang formand for Folketingets landbrugsudvalg, holdt et udmærket foredrag om landbrugets krise. Nå, der var jo ekstra udførlig omtale i Venstrebladet næste dag, så budskabet nåede ud, og eleverne mødte pænt frem.

Ellers kunne vi på de store aftener glæde os over 150-200 mennesker i salen, hvadenten det var Lars Trier, der gav koncert eller vi havde fået inviteret en taler, der virkelig var aktuel.

Men den store oplevelse af kraftcenterideen kom naturligvis i forbindelse med den store restaurering af Øvelseshuset op til dets 100 års jubilæum i 1984.

At have været med til Øvelseshusets istandsættelse og fredning - og den derefter følgende fredning af resten af det helt særlige Nyrop og Bentsenske i Vallekilde - er noget vi tænker tilbage på med ublandet taknemmelighed og stolthed.

Men ingen træer vokser ind i himmelen. Nybyggeriet i forbindelse med restaureringen blev desværre skæmmet af sjusk, som den dag i dag er en plage for skolen. Og man kan sige aldrig så mange gange til sig selv, at man hverken har skyld eller del i juskeriet. Ærgrelsen er der alligevel sammen med irritationen over, at et nyt forstanderpar og vore gamle kolleger stadig må bøvlle med en sag, der skulle have været afsluttet for nu seks år siden.

Det udadvendte

Man skal blande sig, skal man. Eller som salig Henrich Böll formulerede det: Indblanding ønskes.

Der kan være mange grunde til at højskolefolk blander sig. F.eks. den bedste af dem alle, nemlig at de ikke kan lade være. Men hvis det kniber med den begrundelse, kan man tage det mere nøgterne skyts frem. At vi er nødt til at blande os, vække opmærksomhed, for at skaffe elever. Jeg har altid ment, at højskolernes avisannoncer er en tåbelig udgift. I stedet for at købe spalteplass på annoncesiderne skal man agere på en sådan måde, at man skaffer skolen omtale på tekstsiderne. For omtale og opmærksomhed skal der til.

Højskoleelever kommer først og fremmest på en bestemt skole, fordi venner og bekendte har fortalt dem, at lige netop dén højskole er god. Mund-til-øre metoden fungerer, man kan ikke stå alene.

Artikler og anden medieomtale er nødvendig. Og endelig er der så den gamle og velprøvede metode: Ud i landet og holde foredrag.

Men også her er der et balanceproblem. Når den ene halvdel

af et forstanderpar er ude som rejsende i foredrag en eller to gange om ugen, forøges presset på den anden halvdel og på lærerne, der bliver hjemme og passer butikken.

Og det samme gælder naturligvis, når medarbejderne - som det sig hør og bør - er aktive medlemmer af lokalsamfundet og sidder i bestyrelser, er foreningsaktive eller også er ude at holde foredrag.

Endelig er det nødvendigt med indblanding udadtil ud fra troen på, lige bestemt højskolens folk har noget at sige. Jeg er udmærket klar over, at mange vil mene, at i den galopperende pluralismes navn er der ingen, der kan udtale sig på højskolens vegne eller specielt som højskolefolk. Men lige siden Nikolaj Frederik Severin Grundtvig med suveræn foragt for den slags aldeles fornuftige og rimelige indvendinger, udtalte sig på Danmarks vegne, har trods alt lidt mere beskedne højskolefolk haft mod, mands- og kvindehjerter til at udtale sig og blande sig i den offentlige debat ud fra troen på, at også fra vort hjørne af Danmark skal der gives et besyv med og at samfundet ganske simpelt ville blive fattigere, hvis ikke der også fra de grundtvigianske mindestuer blev blæst i hornet.

Vallekilde er den smukkeste af disse mindestuer, og fra den prøvede også vi at blande os så godt som muligt i de år Vibeke og jeg boede i stuerne.

Andre må afgøre, om vi blandede os med tilstrækkelig vægt.

Triers notesbog

Når man er forstanderpar på Vallekilde har man også ansvaret for, at der ser pænt og nydeligt ud på Ernst Triers familiegravsted.

Vibeke og jeg følte nok i høj grad, at vi også i bredere forstand forvaltede arven fra Trier. Det var ikke en byrde, men et privilegium. Jeg har prøvet at beskrive det nærmere i bogen »Vallekilde Jerusalem« (Forlaget Hovedland 1989).

Når det hele kommer lidt på afstand bliver det stadig tydeligere, hvordan billedet skifter. Mens man stod i det, kunne man

ofte synes, at man var slidt ned til knæene. At man gav skolen al den kraft og energi, man var i stand til at mobilisere. At man sled så meget med andre folks børn, at man forsømte sine egne.

Gradvist vokser det frem som tiden går, at man i mindst lige så høj grad fik en hel masse ting gennem arbejdet på »Det velsignede Vallekilde«. Vi prøvede at forvalte arven, så godt vi kunne - men den opgave gjorde også samtidigt noget ved os.

Det dyrebareste helt konkrete jeg fik med fra Vallekilde, er Ernst Triers notesbog fra årene 1879-84, en lille uanseelig bog, der vel måler 9×14 centimeter. Trier ruttede ikke med papiret, for bogen er både brugt til at skrive elever ind i, føre skolens husholdningsregnskab etc. Men især beskriver bogen også ruterne på hans årlige foredragsturneer, hvor han bød sig selv et program, der var så hårdt, at det i dag kun kendes af turnerende skuespillere eller jazzmusikere.

På rejserne har Trier også nedkradset særlige formuleringer, der kunne placeres i de forskellige foredrag han holdt. De kunne være om forholdet mellem det gamle og det nye testamente, om Christen Kold, om højskolens forhold til fritænkerne, om barnlighedens betydning - eller noget helt fjortende.

Pludselig står der et lynnedslag. Et helt kulturpolitisk program:

Den nuværende Slægt i Danmark maa drømme Drømme, der opfyldes i deres Manddom, at Danmarks faldefærdige Hus kan rejses«.

Bedre kan folkehøjskolens opgave til enhver tid ikke formuleres.

Finn Slumstrup

Højskole i dag

Ernst Trier anfører i sin indberetning til Undervisningsministeriet i 1885 om formålet med Vallekilde Højskole: »Skolens Formål er at hjælpe den voksne Ungdom til den almindelige menneskelige og folkelige Dannelses allerførste Begyndelse. Undervisningens Form er den mundtlige... Der kræves ingen Forkundskaber...«

Så enkelt kunne formålet med Vallekilde Højskole formuleres, og så enkelt kan formålet med Vallekilde Højskole siges at være i 1990.

Næsten alle højskolens elever kom i de første 100 år fra bondesamfundet. De havde kort skolegang og ingen eller kun meget kortvarig uddannelse.

Højskoleopholdet var for dem af betydning livet igennem. Folkehøjskolen blev en særdeles stabil og livskraftig skoleform klart rodfast i bondestanden. Livsformen lå tæt op af elevernes og forældrenes livsstil og havde ikke den store tiltrækning på byungdommen eller arbejderbevægelsen.

Undervisningen styrkede skolekundskaberne. Modersmålet, historie og styrkelse af landbrugsfagene havde klare fremtidsperspektiver. Det gav selvtillid og mod til at tage aktivt del i de nye produktionsmetoder og det unge folkestyre.

På Vallekilde Højskole og på mange andre højskoler dukkede en række nye fag og særlige afdelinger op, som havde direkte sammenhæng med elevernes hverdag og kommende virke.

I Vallekilde var der tidligt en veludviklet sans for, hvad der

var væsentligt såvel på det åndelige som på det praktiske område.

I fortællingen, poesien og myterne hørte eleverne om livets grundvilkår, om liv og død, angst og glæde, kærlighed og håb. Der etableredes i vekslende perioder afdelinger for håndværk, skibsfart og fiskeri, kunst og håndarbejde. Gymnastikken fik en særlig plads og betydning.

Industrisamfundet stillede krav til uddannelse, og da tilslutningen af unge fra landbokredse samtidig svandt, følte en del højskoler eksistensberettigelsen truet.

Flere højskoler valgte derfor at give et eller flere fag en særlig fremtrædende plads for at fastholde eleverne.

Efter anden verdenskrig var afvandringen fra landbruget så følelig at højskoler lukkedes. Højskolerne har i efterkrigstiden jævnlige drøftelser om, og i hvilket omfang skolerne skal følge uddannelsessamfundets krav om målrettet erhvervspræget undervisning.

Højskolerne har tidligere haft en ensartet flok unge med fælles baggrund, som i vid udstrækning har genkendt deres familie- og livsmønster på skolen. Nu oplevede skolerne at de unge var højskolefremmede.

Efterkrigstidens højskoleelever havde ofte svært ved at identificere sig med højskolernes traditioner og livsstil - og af finde sig dermed.

Social- og sundhedssektorerne fik på grund af den hurtige samfundsudvikling brug for undervisningsmuligheder for de unge, der var kommet i klemme, og som havde behov for et tæt samværsmiljø i frihed og sammen med unge fra mindre belastede miljøer.

Tanken om at blande og udtynde ungdomsmiljøerne var på mange måder god og rigtig. Nogle højskoler blev dog så belastede af de alternative samværsformer iblandt 60'erne og 70'erne ungdommen, at de ikke ønskede eller magtede omstillingen til de nye krav.

Aktivitet i musiklokalet. 1989.

Fra 1970 til 1990 lukkede ca. 25 højskoler, men ca. 60 nye så dagens lys. Skoler, der ønskede fornyelse i undervisningen og aktiv deltagelse i samfundsudviklingen. En skoleform der fornyer sig!

Arbejdsløsheden blandt de 18 til 25 årige har siden begyndelsen af 70'erne været betydelig og belastende. Som et led i bekæmpelsen af ungdomsarbejdsløsheden har det siden 1973 været muligt at bevare dagpengeretten under kursusdeltagelse på højskole.

I den forløbne periode har arbejdsløse udgjort omkring en tredjedel af elevgrundlaget.

Det er blevet sagt, at uden de arbejdsløse ville højskolerne mangle elever. Dette kan ikke helt afvises, men at højskolerne stadig har appel til mennesker med særlige undervisningsbehov behøver ikke mange linier til forsvar.

Når det betænkes, at et højskoleophold ved århundredeskiftet kostede en landarbejder det meste af en årsløn, så er det gunstigt, at man i dag kan financiere et ophold med arbejdsløshedsunderstøttelse.

På trods af - eller som følge af de totalt ændrede samfunds-

forhold efter anden verdenskrig, har højskolerne fortsat en solid søgning, omend kursusterminer og elevsammensætningen er meget forandret.

Den ensartede elevflok er nu afløst af forskellighed. Elevernes vilkår med hensyn til uddannelse og arbejde var tidligere forudsigelige. De nutidige erhvervsforløb er præget af mange brud, derfor den livslange uddannelse.

Aldersfordelingen ligger stadig med hovedvægten omkring de 20 år på de lange kurser. De mange korte sommerkurser henvender sig til elever i alle aldre med stort set lige mange fra land, by og hovedstad.

Højskolen er nu mere end nogensinde for alle.

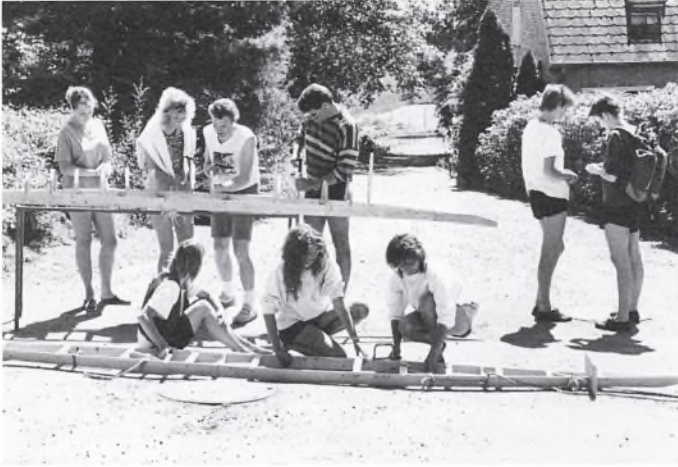
De ungdomsårgange, der i dag befolker højskolernes lange kurser kan man for overskuelighedens skyld betegne som: »Unge med HF eller studentereksamen«, »Faglærte unge« og en ikke ubetydelig gruppe man kan kalde »De ubrugte unge«.

Forskellighederne stiller store krav til højskolens medarbejdere, men den giver deltagerne muligheder for et møde uden mage, og et undervisningsforløb der næppe kendes fra andre skoleformer.

I dagens Danmark, hvor ca. 40 pct. af en årgang får HF eller studentereksamen og hvor adgangskravene til uddannelser just er skærpede, bliver disse stedse mere synlige på højskolerne.

De fagligt uddannede udgør en tredjedel af en årgang, og samme del af et højskolehold. Deres erhvervmæssige baggrund giver dem ofte en veludviklet selvfølelse og sikkerhed med ret klare forventninger til deres fremtid.

Den sidste tredjedel »De ubrugte unge« tager i stigende omfang på højskole. De har ofte en alt for kort skolegang til at klare nutidens krav. De har efter endt skolegang haft kortvarige jobs, levet på bistandshjælp, eller oppebåret arbejdsløshedsdagpenge eller deltaget i forskellige ungdomsarbejdsløshedsforanstaltninger - sikken et ord.

Kajakeksperiment. 1989.

De fleste kommer heldigvis i gang, men alt for mange oplever deres ungdom som en slags beskæftigelsesterapi uden solidt remtræk til virkeligheden.

Denne gruppe unge er på sin vis forkælede med sociale ydelser, men deres personlige udvikling er katastrofalt forsumt. De har ofte svært ved at se perspektivet i deres tilværelse og føler sig rastløse i en venteposition.

En del skolefolk bekymrer sig over de faldende fødselstal, men selv om de ca. 100 folkehøjskoler er velbesøgte, så udgør de 18 til 25 årige, der tager på højskole, kun ca. 3 pct. af disse.

Aldrig har danskernes kundskabsniveau været højere end nu, men behovet for at mødes i den frie samtale og det forpligtende fællesskab er usvækket og på mange måder større end nogensinde. For stadig flere mennesker bliver højskolen en mulighed for inspiration i hverdagen eller en vigtig fase med muligheder for nytænkning i en nødvendig overgangsperiode.

En højskole har kun få eller selvskabte snerrerende bånd. Derfor kan højskolerne tilrettelægge og gennemføre undervisningen med smidighed og fantasi hvilende på skolernes idegrundlag og deltagernes behov.

Højskolerne har altid undgået at blive en del af uddannelsessystemet og virker fortsat uden for de formelle uddannelser.

Denne frihedstradition skal vi værne om fordi den er med til at sikre den nødvendige samtale på tværs af sociale skel. Højskolen skal ikke kun meddele kundskaber - det gør så mange andre skoleformer på fremragende vis. I den folkelige oplysning indgår deltagernes virkelighed og en aktiv og indlevende forholden sig hertil, så deltagerne bliver part i sagen.

Informationssamfundets uigennemsigtige krav og underholdningsindustriens væld af tilbud og tivolisering af vor tilværelse gør det vigtigere end nogensinde, at den særlige tradition for frihed til oprettelse og drift af friskoler, efterskoler og højskoler, bevares.

Som i de første 125 år vil Vallekilde Højskole benytte friheden til at tage udgangspunkt i vor konkrete politiske, kulturelle og sociale virkelighed.

Lasse Rathnov

100 år for Vallekilde

25 års-fest for Vallekilde folkehøjskole blev afholdt her den 1. nov. 1890. Over 1000 forhenværende lærlinge deltog. En mindegave blev overrakt skolens forstander og en lærlingeforening blev stiftet.

I juli 1895 afholdtes her det første elevmøde med foredrag, sang og opvisning i legemsøvelser.

Disse inskriptioner, der findes i Øvelseshusets lange, fortællende frise, er de ældste historiske vidnesbyrd om elevforeningen, og i de næste 35 år er det faktisk kun spredte nedslag i det af Povl Hansen siden 1894 udgivne »Fra Vallekilde folkehøjskole«, der vidner om elevforeningens virke. Der findes ingen forhandlingsprotokoller og ingen regnskaber.

Det ligger dog som sagt klart, at foreningen blev stiftet, og at der blev nedsat en bestyrelse. Foreningens første formand blev gdr. Jens Mortensen, der havde været elev på Ernst Triers første vinterhold i 1865/66. I 1925 ønskede han at trække sig tilbage – altså efter 35 år som formand og 60 år efter at han selv havde været elev. Ved den lejlighed finder skolens nye forstander, Uffe Grosen, ud af, at foreningen nu hverken har bestyrelse eller formand, for ikke at tale om vedtægter – men derimod ret betydelige pengemidler.

I den forbindelse skal det nævnes, at der i vandrebøgerne »Budstikken« fra 1911-24 falder en række kritiske kommentarer om foreningens »indspisthed«, og det kritiseres blandt andet, at der ikke afholdes generalforsamlinger, og at forenin-

gens regnskab kun bliver offentliggjort gennem et opslag på gymnastiksalen til elevmødet.

Uffe Grosen foranstalter, at der nedsættes et udvalg, som til elevmødet 1926 udarbejder vedtægtsforslag. Elevmødet holder sin første egentlige generalforsamling i mange år, vælger bestyrelse og fastsætter vedtægterne. Bestyrelsen kommer til at bestå af 3 generalforsamlingsvalgte og 4 fra de sidste hold. En model, der stadig fungerer.

Med disse nye, ordnede forhold har vi fra 1927 de første forhandlinger i elevforeningens bestyrelse ført til protokols.

I de første 25 år af skolens eksistens var der altså ingen decideret elevforening, men allerede i Triers første tid blev der dannet en støtteforening, som havde til formål at hjælpe forstanderen økonomisk. Denne forening bestod af venner af skolen og tidligere elever, altså meget lig den støttekreds, der dannedes i 1953 for den selvejende institution. Denne første støtteforening opløstes i løbet af få år, men i årene derefter henvendte Ernst Trier sig mange gange til tidligere elever, når noget behøvedes til skolen. Det var her, han kunne regne med hjælp, således i forbindelse med indsamlingen til Christen Dalsgaards Ansgar-billede til ophængning i den nye foredragssal (den nuværende Billedsal) i 1878.

Fra 1894 begyndte Povl Hansen at udgive »Fra Vallekilde folkehøjskole«, specielt henvendt til tidligere elever, som kunne have interesse i at læse Ernst Triers efterladte breve. I de følgende mange år udgives en række af disse breve samtidig med en beretning om årets gang. Disse årsskrifter har betydet, at Vallekilde har fået et uvurderligt historisk materiale, blandt andet til klarlægning af Ernst Triers bevæggrunde til at begynde denne skole. Lange mindetaler over forskellige personer med større eller mindre tilknytning til skolen fylder en del i disse tidlige årsskrifter, og efterhånden som sølvbryllups-sange m.m. vinder indpas, kritiseres skriftet da også for at have fået næsten privat karakter. Der er i hvert fald ingen tvivl om, at årsskriftet i Povl Hansens tid helt var hans værk, og

Rengøringsholdet rykker ud før elevmødet.

derved sætter et minde over ham, i lige så høj grad som over skolen i hans tid.

Fra 1926 og helt frem til næste forstanderskifte midt i 50'erne blev elevforeningens bestyrelse tegnet af de samme tre mænd: Troels Sams, Svendsbjerg, der blev foreningens anden formand frem til sin død i 1952, Jørgen Jørgensen, Lejre, (senere undervisningsminister og første formand for Landsforeningen af højskoleelever) der sad helt frem til 1957, og endelig Kristian Killemoser, (lærer på højskolen fra 1923 til 1953) der var sekretær og utrættelig protokolfører frem til 1962. Fra 1955 afløste Grete Killemoser Karen Nielsem som foreningens forretningsfører. Karen Nielsen havde været med siden foreningens reorganisering i 1926, og hendes afløser blev på samme måde en trofast arbejdskraft i et kvart århundrede, hvor arbejdet med at holde sammen på medlemsflokkene blev et meget større problem, end det havde været for forgængerne. Hun afløstes i 1981 af Ane Margrethe Steffensen, tidligere gymnastiklærer på højskolen.

Foreningens ledelse var således en meget stabil gruppe, hvor kun de årgangsvagte skiftedes ud. Mødeaktiviteten var da

også begrænset til et bestyrelsesmøde om året i forbindelse med elevmødet, hvor også generalforsamlingen traditionelt blev afholdt. Protokollerne fortæller, at der enkelte gange var brug for skriftlige kontakter imellem medlemmerne af bestyrelsen, ellers var formanden og sekretæren i samarbejde med forstanderen bemyndiget til at træffe beslutninger på bestyrelsens vegne.

I denne periode har elevforeningen sin glansperiode med over 4000 medlemmer, og opbygger derved midler til at støtte skolen med betydelige indkøb af både kunst og undervisningsmidler, møbler o.a., samt at kunne støtte mindre-bemidlede elever fra ind- og udland.

Efter denne meget stabile generation, bliver udskiftningerne i personkredsen omkring bestyrelsen noget hyppigere gennem de næsten tredive år. Som antydning kan dette meget vel hænge sammen med, at medlemskab af elevforeningen ikke længere er en sådan selvfølgelighed som tidligere, og at samfund og skole i det hele taget udviklede sig med en hel anden hast, som selvfølgelig gjorde det sværere for gamle elever at genkende deres egen skoletid, når de besøgte deres gamle højskole. Samspillet mellem skolen og dens samtid var blevet en dynamisk vekselvirkning mellem tradition og nutid. Et forhold, der tidligere var uproblematisk og statisk, fordi traditionen i så lang tid kunne forblive uantastet af samtiden.

Jeg har i det følgende forsøgt at finde en række begivenheder og datidige kommentarer frem, der som små nedslag i elevforeningens historie kan vise lidt om elevernes forhold og foreningens arbejde gennem tiden med at støtte højskolen og fastholde forbindelsen mellem elev og skole.

1865/66

Mange gode venner støttede Ernst Trier og et vidnesbyrd derpå fik han i den første vinter, da man dannede det såkaldte »Vallekilde-højskolesamfund«, som han selv skriver om i sine erindringer: »Fem og tyve års skolevirksomhed i Vallekilde«. Indbydelsen til at danne denne støttekreds omkring højskolen

udsendtes i april 1866 af 6 mænd til en række personer som de mente ville støtte oprettelsen og bygningen af en højskole i Vallekilde. Medlemmerne skulle sikre skolens fremtid ved at tegne sig for et årligt bidrag, der skulle anvendes til følgende formål:

- 1) Oprettelsen af fripladser.
- 2) Understøttelse til skolen selv.
- 3) Understøttelse af oprettelsen af fri skoler.

Dette samfund var en god støtte for Trier økonomisk såvel som moralsk, men sygnede hen i løbet af et par år.

1878

Ernst Trier skriver i 1878 til Christen Dalsgård vedrørende Ansgarbilledet, som denne havde malet til den daværende foredragsaal og som inden afleveringen skulle på udstilling:

»Kære hr. Dalsgård! Mange tak for Deres brev! Jeg vil så meget bede Dem om, at der må komme til at stå i udstillingskataloget om billedet: »Udført for Vallekilde folkehøjskoles elever« og ikke for E. Trier; ti penge er kommen ind og kommer fremdeles ind ved bidrag fra skolens elever, og jeg selv har hidtil kun lagt 400 kr. til.

Med kærlig hilsen Deres

Ernst Trier

De må endelig gøre Deres til, at dette kan ske ellers kan det blive slemt for mig«.

1890

Stiftelsen af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« 25 år efter højskolens oprettelse kan siges at afløse ovennævnte skolesamfund. I årshefte nr. 5 1898 skriver den første formand for elevforeningen gdm. Jens Mortensen om mindesmærket for Ernst Trier, som blev afsløret i 1898:

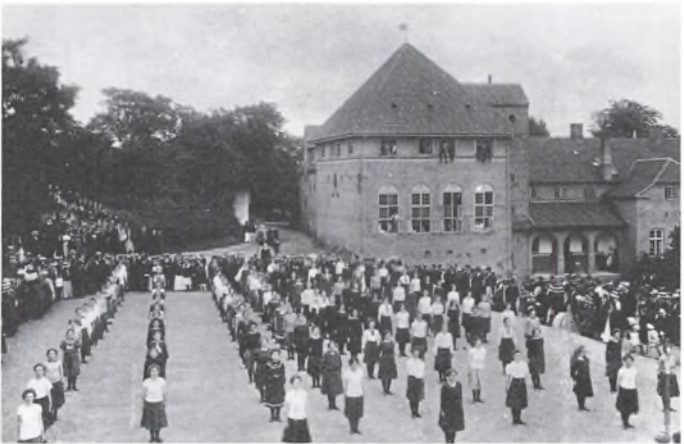
»Der gik dog ikke lang tid før trangten til at sætte ham (Ernst Trier) et synligt minde blev så almindelig, at alle følte, den burde imødekommes, og løsningen af denne

opgave blev da overdraget »Vallekilde folkehøjskoles lærlinge forening«, denne forening som Trier med så stor glæde oplevede at se dannet på hans jubilæumsdag, få år før hans død. Foreningens styrelse bestod da af følgende mænd og kvinder: Frk. Charlotte Bonnevie, København; Jørgen J. Borup, lærer i Norup (på Fyn); Niels Jensen, gdm. i Lumbsås ved Nykøbing på Sj.; Lavrids Laursen, teglbrænder i Esbjerg; Jens Mortensen, gdm. i Kvarnløse ved Tølløse; Ferdinand Olsen, gdm. i Fuldby ved Sorø; Fru Kirtsine Weitemeyer, Svinninge (på Sjælland).«

1896

Povl Hansen skriver i »Fra Vallekilde folkehøjskole« nr. 3:

»Ved sidste årsmøde i »Vallekilde folkehøjskoles lærlinge forening« blev det vedtaget, at samme årsmøde for fremtiden hvert år skulle afholdes tredje søndag i juli og da så vidt mulig i forbindelse med sommerskolens opvisning i legemsøvelser.«

Gymnastikopvisning ved elevmødet.

1898

»Fra Vallekilde folkehøjskole« nr. 5:

»Blandt skolens årlig tilbagevendende festdage må især elevmødet (lærlingeforeningens årsmøde) den tredje søndag i juli måned siges at have vundet en god og bestandig forøget tilslutning. Der var vist 7-800 deltagere i sidste møde.«

1918

»Fra Vallekilde folkehøjskole« nr. 25 (128 sider for 1 kr.):

»For vort lille årsskrift er dette år et jubilår, det er 25 år-gang, som i år sendes ud. Det er således vist det ældste af alle sådanne årsskrifter. Egentlig burde dette jubilnummer derfor have været større og rigere udstyret end noget tidligere; men forholdene i bogverdenen er ikke gunstige for den slags foretagender. Tværtimod.«

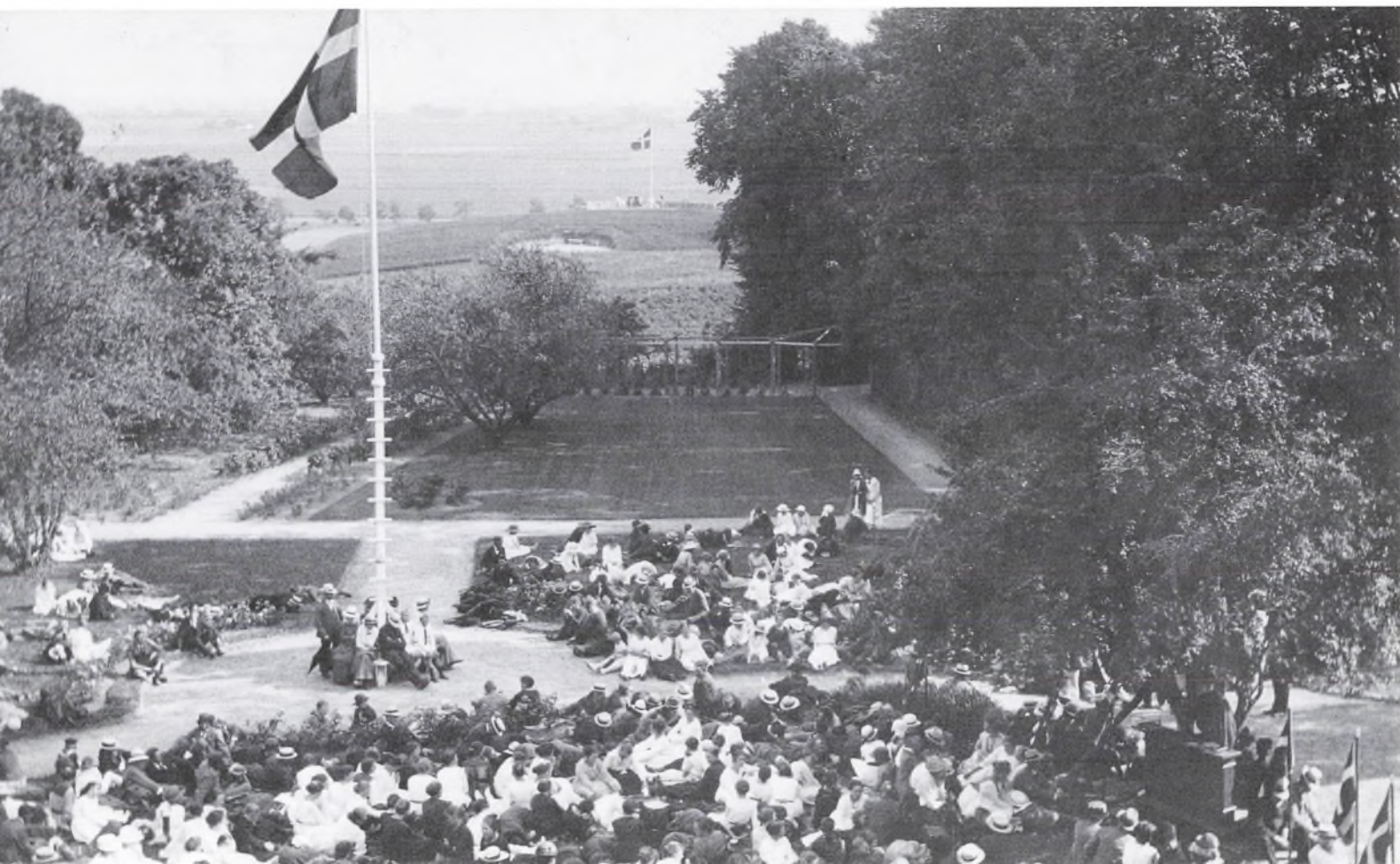
1919

»Fra Vallekilde folkehøjskole« nr. 26:

»Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet bidrag til foreningen tilsendes et hefte af årsskriftet). Det har vist sig aldeles nødvendigt at gå til en mindre forhøjelse af årsbidraget, så i stedet for det hidtidige bidrag 1 kr. + postpenge (i år 35 øre) vil den samlede betaling fra nu af være 2 kr., idet postpengene heri er indbefattede.

1921

En indsamling blandt gamle elever og andre fremskaffede midler til et minde for Maren Hansen, søster til Povl og Niels

Hansen. Midlerne blev anvendt til at etablere »Maren Hansens Mindebogsamling«. Bogskabet, der nu står i Mellemstuen, blev tegnet af Gudrun Mørch, f. Trier.

1923

Dette årsskrift er det sidste udgivet af Povl Hansen i hans forstandertid. I november overtog Uffe Grosen højskolen og forstanderhvervet og fortsatte udgivelsen af årsskriftet, fra 1925 udgivet af elevforeningen.

1927

Der blev anskaffet endnu et bogskab til »Maren Hansens Mindebogsamling«. Elevforeningens understøttelse af elever beløb sig dette år til 1770 kr. Generalforsamlingen tog 15 minutter.

1928

Der foretoges en indsamling til fordel for en udsmykning af den røde skolestue (den gamle foredragssal - nu Billedsalen). Uffe Grosen og Troels Trier havde udarbejdet et udsmykningsprojekt, som Ny Carlsbergfondet ville støtte med halvdelen af udgifterne, ca. 4-5000 kr. Uffe Grosen og Troels Trier gav hver 1000 kr. Elevforeningen garanterede 2000 kr.

1930'erne

Elevmøderne samler omkring 7-900 gamle elever, der kommer på cykel fra Vendsyssel, Vestjylland og hele det øvrige Danmark. Programmet begynder typisk lørdag kl. 19.30 og slutter søndag kl. 22.15. Prisen er 3 kr. for hele mødet, 1,75 kr. for søndagen, 75 øre for middagen og 50 øre for andre måltider.

Lørdag aften: Foredrag og derefter generalforsamling, evt. musikalsk underholdning og til sidst aftensang på Egebjerg.

Udsigt gennem parken.

Søndag: Morgensang på Tingbjerg eller Egebjerg med flaghejsning. Gudstjeneste i Korskirken. Om eftermiddagen foredrag, korsang og gymnastikopvisning på flisepladsen eller plænen. Om aftenen skuespil. Afslutning kunne være fakkel-tog fra Møllebakken, eller der var hængt kulørte lamper op i gården, hvor man sang aftensang. Når vejret var rigtig dårligt, måtte man rykke indenfor og håbe på at lyden fra sangkor og orkester kunne nå fra foredragssalen ned til Billedsalen og Mellemstuen.

1940

Til 75-års jubilæet samledes omkring 2000 mennesker. Over 1000 deltog i hovedmåltiderne. Der var opsat telt til spisning. Sovepladser blev arrangeret forskellige steder. For eksempel sov kvinderne i »Baunen« (forsamlingshuset) og på højskolen, mændene måtte nøjes med høløfter.

Elevforeningen lagde krans og blomster på gamle lederes og læreres grave.

Der meddeles forresten ingen steder om, at elevforeningen det år havde 50-års jubilæum.

1946

Elevmødet det største siden 1924, når undtages jubilæet i 1940. Der var ca. 12-1400 deltagere. Spisning foregik i alle lokaler.

1950

Elevforeningen tilsluttede sig Landsforening af højskoleelever, hvis formål det var at udbrede kendskabet til højskoletan-ken. Ca. 50.000 tidligere højskoleelever fra alle landets høj-skoler sluttede op om foreningen, hvis formand en tid var Jørgen Jørgensen, som også sad i Vallekilde elevforenings bestyrelse. Der blev oprettet et sekretariat i København. Foreningen er nu nedlagt, men Højskolernes Sekretariat har som bekendt fortsat sin virksomhed.

I 1950 tryktes årsskriftet i 4000 eksemplarer, og medlemmerne betalte 3 kr. om året.

1953

Uffe Grosen overdrog skolen til en selvejende institution. I de nye vedtægter for højskolen hedder det blandt andet, at elevforeningen har ret til at udpege 2 bestyrelsesmedlemmer til skolens bestyrelse.

Årsskriftet tryktes i 4800 eksemplarer og medlemsbidraget var 4 kr.

1954

Elevmødet dette år var det vådeste i mange år.

Gymnastikpigerne sad på aviser på plænen. Årsskriftet bringer for første gang en kortfattet beretning fra elevforeningens bestyrelse.

1950'erne

I en årrække holdes der årligt møder på nordiske venskabs-højskoler. Det ophører sidst i tresserne på grund af for ringe tilslutning.

Siden 1944 har højskolen i forbindelse med efterårsmødet præsenteret en maleriudstilling, fortrinsvis med kunstnere fra Odsherred. En del af disse billeder blev hængende til låns på skolen, og hvert år trak elevforeningen lod mellem de udstillede billeder og indkøbte dette til skolens ejendom. På denne måde erhvervedes de fleste af skolens malerier.

1956

Man drøftede et »Vallekilde-mærke«, og Holmer Trier tegnede »Håbets Lærke«, som blev fremstillet i sølv og solgt til gamle elever.

1965

I forbindelse med elevforeningens 75-års jubilæum tog daværende formand, Henry Hansen, initiativ til at få samlet et hi-

storisk arkiv. Breve, dagbøger, vandrebøger og andre skildringer, som kunne belyse elevlivet og højskoleopholdets betydning blev efterlyst og indsamlet. Skolen råder herefter over et betydeligt materiale med tekst og fotos, der illustrerer højskolens historie.

Foreningens vedtægter ændres, blandt andet bliver det officielle navn nu »Elevforening« og ikke »Lærlingeforening«, som aldrig rigtig var blevet brugt.

Foreningens medlemmer bidrog til indsamlingen til skolens 100-års jubilæum med 10.000 kr. Ved Statens Kunstfonds hjælp blev granitskulpturen »Siddende kvinde« af billedhuggeren Ulf Rasmussen udvalgt som jubilæumsgave. Den blev opstillet i skolens have i 1966.

1967

Ud over indkøb af malerier, mindestene og skulpturer, samt gentagne bevillinger til restaurering af Fenrisulven og frescoterne i billedsalen, har elevforeningen indkøbt bøger til biblioteket, filmfremviser, fjernsyn, møbler til dagligstue og skolestue og lignende i tidens løb. I 1967 blev der blandt andet givet tilskud til en keramikovn.

Medlemsbidraget sættes op til 10 kr. Der er nu ca. 3400 medlemmer. Den faldende tendens er indtruffet.

1968

Elevmødernes indhold foreslås ændret i retning af mere gruppearbejde og færre foredrag. Medlemstallet dalet til knap 3000. Der bevilges en større gave til modernisering af Billedsalen.

1970/71

Tidspunktet for elevmødet stryges i vedtægterne. Skolen ønsker mødet flyttet, da det optager for meget af sommerskolens tid. I de følgende år henlægges elevmødet til den første weekend i september.

1976

Flytningen af elevmødet til september betød så stor nedgang i deltagerantallet, at det blev drøftet helt at droppe elevmøderne. Generalforsamlingen blev flyttet til efterårsmødet.

1979

Elevmødeformen ændres og gøres til aktivitetsdage. Fra 1980 flyttes mødet tilbage til sommeren, nu i juni måned. Møderne er nede på et deltagerantal på 60-80.

Medlemsantalet er på omkring 1700 og kontingentet er nu 25 kr.

1980'erne

I 1983 formes årsskriftet som en mosaik af eleverindringer fra forskellige tider.

Øvelseshuset fylder 100 år i 1984 og begaves med 30.000 kr. til restaurering af loftsdekorationen.

Medlemsskaren er nu nede på 1250 og foreningens bestyrelse forsøger at skabe større interesse for foreningens arbejde ved at tage en gammel ide op og udgive et lille blad »Vallekillingen« 4 gange om året. Det lykkedes at udgive 7 numre før interessen for at skrive og læse i det blev for lille.

Medlemmerne må i løbet af 10-året lægge ryg til en kontingentstigning fra 35 til 75 kr.

Protokollen fra 1963-84 led en del skade ved branden i »Solvang« i 1984, men den kan dog læses. En del af foreningens korrespondance gik ved samme lejlighed til, dog ikke ting af vital betydning.

De sidste år

Efter sit 75-års jubilæum begyndte foreningen at skrante lidt. Medlemstallet daledede og der var ikke længere den store stabilitet i bestyrelseskernen. Efter Henry Hansens afgang i 1967 har der været 7 formænd og en sand strøm af menige bestyrelsesmedlemmer. Det kan absolut være en fordel for en forening, at der sker udskiftninger, nye folk kan sætte gang i ak-

tiviteterne. Men udskiftningerne kan også betyde, at ingen rigtig gider gøre et stykke arbejde for foreningen, eller ikke tror på, at der er noget at gøre.

Arbejdet i bestyrelsen i dag er nok præget en del af det sidste. Har en sådan forening en fremtid? Har skolen brug for den? Vil folk stadig betale et bidrag for at støtte en højskole, de engang gik på?

Selv inden for det sidste årti, hvor medlemstallet er dalet med næsten 1000, er det dog lykkedes foreningen at spare op til gaver: 30.000 til øvelseshuset, indkøb af plakatkunst, nyt farve-tv, og i dette jubilæumsår håber vi ved hjælp fra fonde og andre velvilligt indstillede at kunne stable midler på benene til et koncertflygel.

Foreningens medlemmer har bidraget til indsamlingen med 10.000 kr., Brugsforeningsbevægelsens Støttefond og Hannibal Sanders Fond har hver skænket 10.000 kr., og Dragsholm kommunes kulturudvalg har bevilget 8000 kr. Vi har håb om at få flere positive svar, og støttekredsens medlemmer opfordres også til at bidrage til gaven.

Om denne indsamling er en af de sidste store, foreningen kan foranstalte, vil fremtiden jo vise. Vi har ikke tabt modet.

Mange, mange flere ting kunne være trukket frem i dette historiske rids. Jeg har kun foretaget nogle få nedslag og forsøgt at give et indtryk af foreningens virke gennem årene, og håber at have dokumenteret, at det virkelig har været:

100 år for Vallekilde.

Tillykke til skolen med jubilæet.

*Ingrid Fugl
Elevforeningens formand*

Praktiske meddelelser

Efterårsmødet

begynder fredag den 20. september kl. 16.00 og slutter søndag den 22. september sidst på eftermiddagen.

Husk at alle gamle elever - ikke kun jubilarer - er velkomne til efterårsmødet. Hvis man melder sig til hele mødet, får man rabat, idet tilmelding til at bo på skolen under hele mødet giver gratis adgang til arrangementerne.

Jubilarmødet

holdes fredag den 20. september og begynder med middag kl. 18.30. Eleverne fra årgangene 1930-31, 1940-41, 1950-51, 1965-66, 1980-81, samt 1931, 1941, 1951, 1966 og 1981 vil denne aften være skolens gæster.

Pårørende og tidligere elever, der ikke er jubilarer, er også velkomne mod forudbestilling og betaling.

Jubilarer, der ikke er medlemmer af elevforeningen, vil fra skolen modtage en særlig invitation til mødet. Kender I adresser på jubilarer, som ikke er medlemmer, så send venligst adresserne til Ane Margrethe Steffensen, Krogen 2, Vallekilde, 4534 Hørve, tlf. 53 45 73 15.

Efterskrift

Dette årsskrift udgives i september måned i forbindelse med jubilæumsfestlighederne. Det har derfor ikke årsskriftets sædvanlige karakter, blandt andet er udeladt beretningen om årets gang på Vallekilde, meddelelser fra elevforeningen og elevlisterne.

Skriftet er derved blevet et rent jubilæumsskrift med beretningerne fra de sidste fire forstandere og formandens beskrivelse af elevforeningens 100-årige historie.

De udeladte artikler vil blive bragt i revideret form i næste årsskrift, tillige med beretninger fra jubilæet.

Redaktionen

Indholdsfortegnelse

Niels Bendix Knudsen: Jubilæumsåret 1990	5
Jørgen Jessen: 1954-1967	7
Georg Veit: Fra oprør til borgerlighed. 1968-79	41
Finn Slumstrup: Den nødvendige treklang	47
Lasse Rathnov: Højskole i dag	55
Ingrid Fugl: 100 år for Vallekilde	61
Praktiske meddelelser	77
Efterskrift	78

REDAKTION:

Ingrid Fugl – Jørn Fugl – Lasse Rathnov

FOTOS:

C. F. Bokkenheuser, Nyk. Sj. – Henrik Nielsen og søn,
Vallekilde – EB-foto, Hørve – Jesper Høm – Svend Hansen –
Jørgen Schytte – Peter Andersen samt elevfotos.

TRYK:

Holbæk Amts Bogtrykkeri . 4300 Holbæk

